

KARİYER PSİKOLOJİK DANIŞMASI VE REHBERLİĞİ UYGULAMALARI

Editör

Diğdem Müge SİYEZ

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-8155-77-8	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Kariyer Psikolojik Danışması ve Rehberliği Uygulamaları	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Diğdem Müge SİYEZ ORCID iD: 0000-0003-4724-3387	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	PSY010000
	DOI
	10.37609/akya.3018

Kütüphane Kimlik Kartı

Kariyer Psikolojik Danışması ve Rehberliği Uygulamaları / ed. Diğdem Müge Siyez.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
448 s. : resim, şekil, tablo. ; 160x240 mm
Kaynakça ve Kare kod var.
ISBN 9786258155778
1. Psikoloji--Psikoterapi.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Kariyer, yaşamın özünde yer alan bir serüvendir. Danışanların bu serüvenine eşlik psikolojik danışmanların kendilerine rehberlik edecek bir yol haritasına ihtiyaçları vardır. Bu kitapta kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanına özgü kuramsal bilgiler ile uygulamaları arasında köprü kurabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapta içerisinde yer alacak bölümlerin ve bu bölümlerde yer alacak içeriklerin belirlenmesi kitaptaki bölüm yazarlarımızla yaptığımız toplantılarla şekillendi. Böylelikle de ekip olarak içimize çok sinen bir ürüne dönüştü. Kariyer psikolojik danışmanlığı alanında uygulama becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan bu kitapta her bölümde kısa bir kuramsal hatırlatmadan sonra vaka analizleri ve etkinlik örneklerine yer verilmektedir. Yine bölüm sonlarında o bölüme özgü kitap, makale, film, dizi ve Podcastler ile envanterlere ilişkin öneriler de bölüm yazarları tarafından sunulmuştur.

Bu kitap fikri oluştuktan sonra arayarak fikrimi paylaştığım meslektaşlarımın hepsi kendi yoğun programlarına rağmen bu ekibin bir parçası olmayı memnuniyetle kabul ettiler. Bu nedenle, Dr. Öğr. Üyesi Olcay Yılmaz, Doç.Dr. Özlem Ulaş Kılıç, Doç.Dr. Oğuzhan Kırdök, Dr. Öğr. Üyesi Tansu Mutlu, Doç.Dr. Nurten Karacan Özdemir, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Ayaz, Prof.Dr. Ayşenur Büyükgöze Kavas, Prof.Dr. D. Yelda Kağnıcı, Araş. Gör. Kübra Özdoğan, Prof.Dr.Erkan Işık, Doç. Dr. Yağmur Soylu'ya bu ekibin bir parçası oldukları için çok ediyorum. Bende editör olarak kariyer psikolojik danışması alanına katkı sağlayan harika bir yazar ekibi ile çalışmanın mutluluğunu yaşıyorum. Akademisyen yayınevi ve çalışanlarına da süreçteki desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Yol haritası olarak hazırladığımız bu kitabın danışanların serüvenlerine eşlik edecek uzmanlara katkı sağlamasını umuyorum.

Saygılarımla

Prof. Dr. Diğdem Müge SİYEZ

Mart, 2024

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	İçeriğe Odaklanan Kariyer Kuramlarına İlişkin Uygulamalar	1
	Olca YILMAZ	
BÖLÜM 2	Sürece Odaklanan Kariyer Kuramlarına İlişkin Uygulamalar	25
	Özlem ULAŞ KILIÇ	
BÖLÜM 3	İçeriğe ve Sürece Odaklanan Kariyer Kuramlarına İlişkin Uygulamalar.....	67
	Oğuzhan KIRDÖK	
BÖLÜM 4	Kariyer Modellerine İlişkin Uygulamalar.....	101
	Tansu MUTLU ÇAYKUŞ	
BÖLÜM 5	Ön Görüşme / Temel Danışma Becerileri / Danışma Sürecini Başlatma Sonlandırma	145
	Oğuzhan KIRDÖK	
BÖLÜM 6	Kariyer Psikolojik Danışması ve Rehberliğinde Nicel Değerlendirmeler	167
	Tansu MUTLU ÇAYKUŞ	
BÖLÜM 7	Kariyer Psikolojik Danışmasında Nitel Değerlendirmeler.....	215
	Nurten KARACAN ÖZDEMİR	
BÖLÜM 8	Tercih Sürecinde Kariyer Psikolojik Danışması ve Rehberliği.....	235
	Ahmet AYZ	
BÖLÜM 9	Üniversite Öğrencileri için İş Yaşamına Geçiş ve İş Arama Becerileri	265
	Ayşenur BÜYÜKGÖZE-KAVAS	

BÖLÜM 10	Kırılgan Gruplara Mensup Öğrencilere Yönelik Kariyer Hizmetleri	283
	Dilek Yelda KAĞNICI	
BÖLÜM 11	Kariyer Psikolojik Danışmasında İnternet ve Yapay Zekâ Tabanlı Uygulamalar ve Çevrim içi Kariyer Psikolojik Danışması.....	305
	Nurten KARACAN ÖZDEMİR Hatice Kübra ÖZDOĞAN	
BÖLÜM 12	Kariyer Bilgi Kaynakları.....	335
	Ahmet AYZ	
BÖLÜM 13	Kariyer Psikolojik Danışması Grup Rehberliği Uygulamaları	353
	Özlem ULAŞ KILIÇ	
BÖLÜM 14	Aile Temelli Kariyer Müdahaleleri.....	377
	Erkan IŞIK	
BÖLÜM 15	Kariyer Psikolojik Danışması Uygulamalarında Süpervizyon	403
	Yağmur SOYLU	
BÖLÜM 16	Kariyer Psikolojik Danışması Uygulamalarında Etik.....	417
	Olca YILMAZ	

YAZARLAR

Prof. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Prof. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI

Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Prof. Dr. Erkan IŞIK

Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Nurten KARACAN ÖZDEMİR

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK

Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Doç. Dr. Özlem ULAŞ KILIÇ

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Doç. Dr. Yağmur SOYLU

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYAZ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ

TED Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Dr. Öğr. Üyesi Tansu MUTLU ÇAYKUŞ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

Arş. Gör. Hatice Kübra ÖZDOĞAN

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD.

İÇERİĞE ODAKLANAN KARIYER KURAMLARINA İLİŞKİN UYGULAMALAR

Olçay YILMAZ¹

| GİRİŞ

İçeriğe odaklanan kariyer kuramları kariyer gelişim kuramları içerisinde oldukça öncelere, 20. yüzyılın başlarında Frank Parsons'ın çalışmalarına kadar dayanmaktadır. Temel olarak içeriğe odaklanan kariyer kuramları kariyer seçimlerinin bireylerin sahip oldukları özellikle yetenekler, başarılar, ilgiler, değerler ve kişilik gibi göre özelliklere gerçekleştirildiğini öne sürmektedir (Sharf, 2016). Kariyer gelişimi konusunda çok sayıda kuram ve açıklama olmakla birlikte Patton ve McMahon (2014) içeriğe odaklanan kariyer kuramlarını Kariyer Gelişimi ve Sistemler Kuramları kitabında benzer özellikleri açısından aynı başlık altında birleştirmiştir:

- a. Ayırddedici psikoloji kuramları
 - » Özellik-faktör kuramı
 - » Beş faktör kuramı
 - » Holland'ın mesleki kişilik tipleri ve çevreler kuramı
 - » İşe uyum kuramı
- b. Bordin'in kariyer seçiminde psikodinamik yaklaşımı
- c. Brown'in değer temelli kariyer yaklaşımı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., olcay.yilmaz@tedu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4740-3782

- The Career Attitudes and Strategies Inventory (Gottfredson ve Holland, 1994)
- The Self-Directed Search (SDS) (Form R) (Holland, 1994)
- The Minnesota Importance Questionnaire (MIQ) (University of Minnesota, 1984)
- The Minnesota Occupational Classification System III (Dawis, Dohm, Lofquist, Chartrand ve Due, 1987)
- Minnesota Job Description Questionnaire (MJDQ) (Dawis ve Lofquist, 1984)
- Minnesota Satisfaction Questionnaire (MSQ) (Dawis ve Lofquist, 1984)

KAYNAKLAR

- Barrick, M.R. ve Mount, M.K. (1991). The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44, 1–26.
- Barrick, M.R., Mount, M.K. ve Judge, T.A. (2001). Personality and performance at the beginning of the new millennium: What do we know and where do we go next? *International Journal of Selection and Assessment*, 9, 9–30.
- Bordin, E.S. (1990). Psychodynamic model of career choice and satisfaction. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (pp. 102–144). Jossey-Bass.
- Brawn, E. S. (2002). The Role of Work Values and Cultural Values in Occupational Choice, Satisfaction, and Success A Theoretical Statement. In D. Brown & L. Brooks, *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (4th Ed.) (pp. 465–144). Jossey-Bass.
- Brown, D. (1996). Brown's values-based, holistic model of career and life-role choices and satisfaction. *Career choice and development*, 3, 327-338.
- Costa, P.T., Jr ve McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources
- Dawis, R. V. (1996). The theory of work adjustment and person-environment-correspondence counseling. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development* (3rd ed.), pp. 75–115). San Francisco: Jossey-Bass.
- Dawis, R. V. (2002). Person-environment-correspondence theory. In D. Brown & Associates, *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (4th ed., pp. 427–464). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Dawis, R. V. (2005). The Minnesota theory of work adjustment. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 3–23). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Dawis, R. V., Dohm, T. E., Lofquist, L. H., Chartrand, J. M. ve Due, A. M. (1987). *Minnesota occupational classification system III*. Minneapolis: Vocational Psychology Research, Department of Psychology, University of Minnesota.
- Deniz, K. Z. (2009). Mesleki Alan İlgi Envanteri (MAİ) Geliştirme Çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 288-310.
- Digman, J. M. ve Inouye, J. 1986. Further specification of the five robust factors of personality, *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 116–23
- Dugger, S.M. (2016). *Foundations of career counseling: A case-based approach*. US: Pearson Education, Inc.
- Goldberg LR. (1990). An alternative "description of personality": The Big Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Gottfredson, G.D. (1999). John L. Holland's Contributions To Vocational Psychology: A Review And

- Evaluation. *Journal Of Vocational Behaviour*, 55, 15-40.
- Gottfredson, G. D. ve Holland, J. L. (1991). *The position classification inventory: Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Gottfredson, G. D. ve Holland, J. L. (1994). *The career attitudes and strategies inventory*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Herr, E. L., Cramer, S. H. ve Niles, S. G. (2004). *Career guidance and counseling through the lifespan: Systematic approaches* (6th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- Holland, J.L. (1985). *Manual for the vocational preference inventory*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Holland, J.L. (1994). *Self-directed search (SDS), Form R*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Holland, J.L. (1997). *Making Vocational Choices; A Theory of Vocational Personalities and Work Environments* (3rd ed.). Florida: PAR Inc.
- Holland, J. L., Johnston, J. H. ve Asama, N. (1993). The vocational identity scale: A diagnostic and treatment tool. *Journal of Career Assessment*, 1, 1–12.
- Lofquist, L. H. ve Dawis, R. V. (1991). *Essentials of person-environment-correspondence counseling*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- McCrae, R. R. (1987). Creativity, divergent thinking, and openness to experience. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 1258 – 1265.
- McCrae R.R. ve John O.P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60,175-215.
- McCrae R.R. ve Costa P.T. Jr. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52,509-5 16.
- Osipow, S. H. ve Fitzgerald, L. F. (1996). *Theories of career development* (4th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Parsons, F. (1909). *Choosing a vocation*. Boston: Houghton Mifflin.
- Patton, W. ve McMahon, M. (2014). Theories of career development: Wider explanations. In *Career Development and Systems Theory* (pp. 135-181). Brill.
- Sharf, R. S. (2016). *Applying career development theory to counseling*. Belmont, CA: Brooks/Cole
- Tracey, T.J.G. ve Gupta, S. (2008). Interest Assessment In An International Context. J.A. Athanasou ve R. Van Esbroeck (Ed.). *International Handbook Of Career Guidance* (s. 525-537). Springer Science and Business Media B.V.
- Tracey, T.J.G. ve Rounds, J. (1995). The Arbitrary Nature of Holland's RIASEC Types: A Concentric-Circles Structure. *Journal of Counseling Psychology*, 42 (4), 431-439.
- University of Minnesota. (1984). *Minnesota Importance Questionnaire*. Minneapolis: Author.
- Williamson, E. G. (1939). *How to counsel students: A manual of techniques for clinical counselors*. New York: McGraw-Hill.
- Williamson, E. G. (1965). *Vocational counseling: Some historical, philosophical, and theoretical perspectives*. New York: McGraw-Hill.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A holistic approach*. Thomson Brooks/Cole.

SÜRECE ODAKLANAN KARIYER KURAMLARINA İLİŞKİN UYGULAMALAR

Özlem ULAŞ KILIÇ¹

*“Sorgulanmamış bir hayat yaşamaya değmez”,
Sokrates*

GİRİŞ

Günümüz yüzyılının değişken, belirsiz, muğlak, karmaşık nitelikleri ile karakterize edilmesi (U.S. Army Heritage and Education Center, 2019) ve bu yüzyılda meydana gelen pandemi, internet hızı ve erişimindeki değişimler, robotik teknolojideki gelişimler gibi nedenler ile çalışma dünyasında büyük çaplı değişimler meydana gelmiştir (Amundson, 2005; Bauman, 2005). Bu yüzyıl, tüm bu gelişme ve değişmelerin bir sonucu olarak 20. yüzyıldan çok farklı olarak karakterize edilmektedir. 20. yüzyılda kariyer gelişimi “merdiveni tırmanmak” metaforu kullanılarak daha istikrarlı niteliği ile karakterize edilirken, 21. yüzyılda istikrarlı kariyer günlerinin sona ermeye başladığı söylenebilir. Çok sayıda işin doğasının ve gerektirdiği becerilerin değişmesi nedeniyle, kariyer geçişlerinde bir artış olduğu görülmektedir. Bu değişiklikler, daha belirsiz ve esnek çalışma ortamlarına doğru bir dönüşüme yol açmaktadır (Amundson, 2005; Schwab, 2015). Bu nedenle, bu yüzyılda kariyer psikolojik danışmanlığı alanında daha yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç vardır.

¹ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., ozlem.ulas@giresun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2757-7905

deden oluşmaktadır. 1= kesinlikle katılmıyorum ve 7= kesinlikle katılıyorum olmak üzere 7'li Likert tipi bir ölçek olarak cevaplanmaktadır. Örnek maddeler arasında " Sürekli hayatımı iyileştirmenin yollarını ararım." ve " Bir fikre inanırsam, o fikri gerçekleştirmek için engel tanımam " yer almaktadır.

- *Büyük Beş Kişilik Testi- 50 Türkçe Formu (BBKT)*. BBKT, Tatar (2017) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin faktörleri; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelik ve zeka olarak adlandırılmıştır. Ölçek her faktöründe 10 maddede bulunan ve "Hiç Uygun Değil (1)" ve "Çok Uygun (5)" şeklinde beşli likert puanlanan 50 maddeden oluşmaktadır. "Toplantıların gözdesiyimdir", "İşleri karmakarışık yaparım" ve "Olayları anlamada hızlıyım" ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak gösterilebilir.

KAYNAKLAR

- Akın, A., & Özcan, N. A. (2015). Short Turkish version of Proactive Scale: A study of validity and reliability. *Mevlana International Journal of Education*, 5(1), 165-172.
- Amundson, N. (2005). The potential impact of global changes in work for career theory and practice. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5(2), 91-99. <https://doi.org/10.1007/s10775-005-8787-0>
- Amundson, N., Poehnell, G. ve Pattern, M. (2008). *Mesleki Teleskop* (Çev. F. Korkut-Owen). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bateman, T. S., & Crant, J. M. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior*, 14(2), 103-118.
- Bauman, Z. (2005). Education in liquid modernity. *The Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 27(4), 303-317. <https://doi.org/10.1080/10714410500338873>
- Demirbaş, B. H. & Kaçan, S. (2016). *Trans kadınların "alternatif" iş deneyimleri ["Alternative" work experiences of trans women]*. <https://bianet.org/biamag/lgbti/180876-trans-kadinlarin-alternatif-is-deneyimleri>
- Di Fabio, A. (2015). Life adaptability qualitative assessment (LAQuA): A narrative instrument for evaluating counseling intervention effectiveness. In J. G. Maree & A. Di Fabio, A. (Eds.), *Exploring new horizons in career counselling: Turning challenges into opportunities* (pp. 43-62). Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.
- Guichard, J. (2005). Life-long self-construction. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5, 111-124. <https://doi.org/10.1007/s10775-005-8789-y>
- Hackier, H., & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik danışma yardım süreci el kitabı* (Çev. Ed. S. Sevim ve T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- İşık, E., YeğİN, F., Koyuncu, S., Eser, A. Çömlekciler, F. & Yıldırım, K. (2018). Validation of the Career Adapt-Abilities Scale-Short Form across different age groups in the Turkish context. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 18(3), 297-314. <https://doi.org/10.1007/s10775-018-9362-9>
- Kabacaoğlu, G. (2015). *Gey ve lezbiyenlerde açılma süreci: Nitel bir çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki uygunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Maree, J. G. (2016). Career construction counseling with a mid-career black man. *The Career Development Quarterly*, 64(1), 20-34. <https://doi.org/10.1002/cdq.12038>
- Niles, S. G. (2001). Using Super's Career Development Assessment and Counselling (C-DAC) Model

- to link theory to practice. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 1, 131-139. <https://doi.org/10.1023/A:1016981000319>
- Öncel, L. (2014). Career adapt-abilities scale: Convergent validity of subscale scores. *Journal of Vocational Behavior*, 85, 13-17. doi: 10.1016/j.jvb.2014.03.006
- Özyürek, R. (2009). Kariyer psikolojik danışması süreci ve ilgi envanterlerinin profillerini yorumlama becerileri. F. Korkut Owen, R. Özyürek ve D. W. Owen, In *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler* (s. 51-81). Ankara: Nobel Yayın.
- Özyürek, R., VARDARLIVardarlı, B., & Tracey, T. J. (2021). Validity and Reliability Findings of Personal Globe Inventory Short Form Turkish. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1), 24-48.
- Patton, W., & McMahon, M. (2014). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice* (3rd ed.). Boston, MA: Sense Publishers.
- Perrone, K. M., Gordon, P. A., Fitch, J. C., & Civiletto, C. L. (2003). The adult career concerns inventory: development of a short form. *Journal of Employment Counseling*, 40(4), 172-180.
- Rehffuss, M. C. (2009). The future career autobiography: A narrative measure of career intervention effectiveness. *The Career Development Quarterly*, 58(1), 82-90.
- Rehffuss, M. C., & Di Fabio, A. (2012). Validating the future career autobiography as a measure of narrative change. *Journal of Career Assessment*, 20(4), 452-462.
- Rudolph, C. W., Lavigne, K. N., & Zacher, H. (2017). Career adaptability: A meta-analysis of relationships with measures of adaptivity, adapting responses, and adaptation results. *Journal of Vocational Behavior*, 98, 17-34. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.09.002>
- Savickas, M. L. (1995). Constructivist counselling for career indecision. *Career Development Quarterly*, 43(4), 363-375. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1995.tb00441.x>
- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life span, life-space theory. *Career Development Quarterly*, 45, 247-259.
- Savickas, M. L. (2002). Career construction: A developmental theory of vocational behavior. In D. Brown and Associates (Eds.). *Career choice and development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown ve R. W. Lent (Eds.) *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Savickas, M. L. (2011). Constructing careers: actor, agent, and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179-181. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01109.x>
- Savickas, M. L. (2012). Life Design: A Paradigm for career intervention in the 21st century. *Journal of Counseling & Development*, 90(1), 13-19. <https://doi.org/10.1111/j.1556-6676.2012.00002.x>
- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. In R. W. Lent ve S. D. Brown (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (2nd ed.). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Savickas, M. L. (2015). Life-Design counseling manual. Vocopher
- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661-673. doi: 10.1016/j.jvb.2012.01.011
- Schwab, K. (2015). *The Fourth Industrial Revolution: What it means and how to respond*. <http://vassp.org.au/webpages/Documents2016/PDEvents/The%20Fourth%20Industrial%20Revolution%20by%20Klaus%20Schwab.pdf>
- Sevinç, A., & Siyez, D. M. (2018). Öğrenci kariyer yapılandırma envanteri'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İş ve İnsan Dergisi*, 5(2), 157-168. <https://doi.org/10.18394/iid.349410>
- Siyez, D. M. (2018). Gelişimsel yaklaşımlar (ss. 122-214). B. Yeşilyaprak (Ed.). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers; an introduction to vocational development*. Harper Inc.

- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior, 16*, 282-298.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.). *Career choice and development*. San Francisco: Jossey-Bass
- Super, D. E., Savickas, M. L., & Super, C. M. (1996). The life-span, life-space approach to careers. In D. Brown & L. Brooks & Associates (Eds.), *Career choice and development* (pp. 121-170). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Şahin, S., Özaydun, S., ve Siyez, D. M. (2019). Yetişkin Kariyer Endişeleri Ölçeği kısa formu: Türkçeye uyarılma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2*(2), 166-193.
- Tatar, A. (2017). Büyük Beş-50 Kişilik Testinin Türkçeye çevirisi ve Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu ile karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18*(1), 51-61.
- Tracey, T. J. (2002). Personal Globe Inventory: Measurement of the spherical model of interests and competence beliefs. *Journal of Vocational Behavior, 60*(1), 113-172.
- U.S. Army Heritage and Education Center. (2019). *Who first originated the term VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity)?* <http://usawc.libanswers.com/faq/84869>
- Ulaş Kılıç, Ö. (2019). Kariyer gelişiminde yeni yaklaşımlar: Örnek vaka incelemeleri ile planlanmış şans kuramı ve kariyer yapılandırma kuramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 51*(51), 356-385. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.556321>
- Usluer, E. (2005). Meslek inceleme formu. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Eds.), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yıldırım, Y., & Yılmaz, D. V. (2017). Türkiye'de cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelim temelli ayrımcılık ve sağlığa yansımaları. *Researcher, 5*(3), 446-461.
- Zunker, O. (2002). *Career counseling: Applied concepts of life planning* (6th edition). Brooks/Cole.

İÇERİĞE VE SÜRECE ODAKLANAN KARIYER KURAMLARINA İLİŞKİN UYGULAMALAR

Oğuzhan KIRDÖK¹

| GİRİŞ

Kitabın önceki bölümlerinde de ifade edildiği gibi literatürde yer alan kariyer kuramlarının temel de içerik veya süreç olmak üzere iki odağının olduğu söylenebilir. İçerik odaklı kuramlar bireyin kariyer yaşamını özellikle belli bir zamanda alınan kararlar veya seçimler olarak değerlendirmişler. Bu kararı almada mevcut bireysel ve çevresel özelliklerin ele alınmasına yani içeriğe odaklanmışlardır. Bu kuramlarla ilgili bilgiler kitabın birinci bölümünde ele alınmıştır. Sürece odaklı kuramlar ise kariyeri bir gelişimsel süreç olarak değerlendirmişler ve bu süreçte bireysel ve çevresel özelliklerin gelişimini ele almışlardır. Kitabın ikinci bölümünde de bu kuramlar ele alınmıştır. Bununla birlikte kariyer kuramlarının sadece karar aşamasına yani içeriğe ya da sadece gelişimsel sürece odaklanmasının yeterli olmayacağı her iki durumun da bir etkileşim içinde birlikte alınması gerektiği farklı kuramcılarla dile getirilmiştir (Saviscas, 1995; Lent, 1996). Sonraki yıllarda literatürde hem bireyin ve bağlamın içeriğine hem de bu değişkenlerin kendi içinde ve birbirleriyle olan etkileşim sürecini ele alan kuramlar da yerini almıştır. Ayrıca karar vermenin bir parçası olarak bilişsel süreçler de ilgi görmeye başlamıştır (Patton ve McMahon, 1999). Bu bölümde hem içeriğe hem de sürece birlikte odaklanan kuramlar olan kariyer psikolojik danışmasında öğrenme kuramı (KPDÖK, Krumboltz, 1996) sosyal bilişsel kariyer kuramı (Lent ve Brown, 1996) ve bilişsel bilgiyi işleme kuramı (Sampson, Reardon, Peterson ve Lenz, 2004) ele alınarak, bu kuramlar bağlamında uygulamalar üzerinde durulacaktır.

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., okirdok@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4076-2619

Film, Dizi ve Podcastler

- Lets talk about Krumboltz and social learning theory of career decision making <https://www.youtube.com/watch?v=2vYZqXks9OE>
- Cognitive Information Processing <https://www.youtube.com/watch?v=jdd-RaGaBkJ8>
- Social Cognitive Career Theory <https://www.youtube.com/watch?v=Qzca2r-vlNmww>
- Social Cognitive Career Theory <https://www.youtube.com/watch?v=ohDIA-ePs7uU>

Envanterler

- Kariyer İnançları Envanteri (Ulu, 2007)
- Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (Yılmaz-Erdem ve Bilge, 2008)
- Kariyer Düşünceler Ölçeği (Akkoç, 2009)
- Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (Bozgeyikli, 2014)
- Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği (Ulaş ve Yıldırım, 2016)
- Mesleki Karar Envanteri (Çakır, 2014)
- Kariyer Karar Ölçeği (Büyükgöze-Kavas, 2012).
- Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri (Atli ve Keldal, 2017)

KAYNAKLAR

- Akkoç, F. F. (2009). Lise öğrencilerinin kariyer düşüncelerini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Atli, A. & Keldal, G. (2017). Mesleki kişilik tipleri envanterinin geliştirilmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(1), 73-93.
- Bacanlı, F. ve Büyükgöze-Kavas, A. (2022). Kariyer Psikolojik Danışmasında Çağdaş Kuramlar, Yaklaşımlar ve Modeller. PEGEM Akademi Yayıncılık
- Bacanlı, F., & Büyükgöze-Kavas, A. (2022). Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller. Ankara: Pegem Akademi.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action. Englewood Cliffs, NJ
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (11), 221-234.
- Büyükgöze-Kavas, A. (2012). Kariyer Karar Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal, 4(38)
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 1-14.
- Holland, J. L. (1985). Vocational Preference Inventory, VPI. Psychological Assessment Resources.
- Işık, E. (2015). Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Programı. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Janis, I. L., & Mann, L. (1977). Decision making: A psychological analysis of conflict, choice, and commitment. Free press.
- Katz, M. (1966). A model of guidance for career decision making. Vocational Guidance Quarterly, 5(1), 2-10. <https://doi.org/10.1002/j.2164-585X.1966.tb01148.x>

- Kırdök O., Siyez D. M., Işık E. ve Yıldırım A. (2022), Okulda Bireysel Kariyer Psikolojik Danışmanlığı El Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara
- Kırdök, O. (2015). Dokuzuncu Sınıf Öğrencileri İçin Kariyer Kararı Verme Programı. Ragıp Özyürek (Editör). Ankara: Nobel Yayınları
- Krumboltz, J. D. (1996). A learning theory of career counseling. In M. L. Savickas & W. B. Walsh (Eds.), Handbook of career counseling theory and practice (pp. 55–80). Davies-Black Publishing.
- Krumboltz, J. D., & Levin, A. S. (2004). Luck Is No Accident. San Luis Obispo, Calif. Impact.
- Lent, R. W. (1996). Career counseling, science, and policy: Revitalizing our paradigms and roles. The Career Development Quarterly, 45(1), 58-64.
- Lent, R. W. (2013). A social cognitive view of career development and counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.) Career development and counseling: Putting theory and research to work, 2, 115-146. John Wiley & Sons
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (1996). Social cognitive approach to career development: An overview. The career development quarterly, 44(4), 310-321.
- Lent, R. W., Brown, S. D. & Hackett, G. (1994). Toward A Unifying Social Cognitive Theory Of Career And Academic Interest, Choice, And Performance. Journal of Vocational Behavior, 34, 79–122.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. Career choice and development, 4(1), 255-311.
- Mitchell, L. K. (1996). Krumboltz's learning theory of career choice and counseling. Career choice and development, 3, 233-280.
- Mitchell, L. K., & Krumboltz, J. D. (1990). Social Learning Approach to Career Decision Making; Career choice and development. Apply Contemp Theories Pract, 77(2), 115-124.
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). 21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Niles, S.G., Goodman, J. ve Pope, M. (2018). Kariyer Danışması Vaka Kitabı Öğrenciler, Uygulayıcılar ve Psikolojik Danışman Eğitimcileri İçin Bir Kaynak. (Çev. T.Doğan ve Ö. Ulaş). Nobel Yayınevi.
- Owen, F. K. (2021). Belirsizlik ve kariyer davranışları. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 4(2), 36-60.
- Özyürek, R. (2013). Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Patton, W., & McMahon, M. (2014). Career development and systems theory: Connecting theory and practice (Vol. 2). Springer.
- Peterson, G. W., Sampson, J. P., Reardon, R. C., & Lenz, J. G. (1996). A cognitive information processing approach to career problem solving and decision-making. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), Career choice and development (pp. 423–475). San Fransisco: Jossey- Bass.
- Sampson, J. P. Jr., Reardon, R. C., Peterson, G. W. & Lenz, J. G. (2004). Career counseling and services: A cognitive information processing approach. Belmont, CA: Brooks/ Cole Thomson Learning.
- Sampson, J. P., Jr., Peterson, G. W., Lenz, J. G., Reardon, R. C., & Saunders, D. E. (1996). Career thoughts inventory. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Savickas, M. L. (1995). Current theoretical issues in vocational psychology: Convergence, divergence, and schism. In W. B. Walsh & S. H. Osipow (Eds.), Handbook of vocational psychology: Theory, research, and practice (pp. 1–34). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Sharf, R. S. (2017). Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması. (Çev. F.Bacanlı ve K. Öztemel). PEGEM Akademi Yayıncılık
- Ulaş, U., & Yıldırım, İ. (2016). Kariyer kararı verme yetkinliği ölçeği'nin geliştirilmesi. Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 6(45), 77-90.
- Ulu, E. (2007). Lise öğrencilerinin kariyer inançlarının bazı değişkenlere göre yordanması Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Usluer, E. (2005). Meslek inceleme formu. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Eds.), Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yılmaz-Erdem, A., & Bilge, F. (2008). Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği: Lise öğrencileri için akılcı olmayan inançlar ölçeğinin geliştirilmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(29), 95-114.

KARİYER MODELLERİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Tansu MUTLU ÇAYKUŞ¹

| GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar insanlık tarihi boyunca toplumlar; bilim, teknoloji, sanayi, eğitim, ekonomi gibi çeşitli alanlardaki değişikliklerin ve yeniliklerin etkilediği aynı zamanda da bu unsurlar tarafından şekillenen gelişim dönemlerine şahitlik etmiştir. Toplum 1.0 (Avcı-Toplayıcı Toplum) olarak adlandırılan ilk evre uygarlık tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Doğayla uyum içinde yaşayan, avcı toplayıcı insan gruplarını temsil eden bu evreyi, Toplum 2.0 (Tarım Toplumu), Toplum 3.0 (Sanayi Toplumu) ve Toplum 4.0 (Bilgi Toplumu) olarak adlandırılan toplumsal dönemler takip etmiştir (Fukuyama, 2018). Her bir dönemde yaşamı sürdürme kaynakları, toplum üyeleri arasındaki dinamikler, istihdam alanları, kentlerin yapısı, toplumsal yaşam, bilgiye ulaşım kaynakları ile bireyin toplum içerisindeki konumunu etkileyen faktörler, yaşam tarzı, kişilerarası ilişkiler, hizmet alma/sunma süreçleri, çalışma dünyasında yer alma biçimleri farklılaşmaktadır (Keidanren, 2016). Dolayısıyla yerleşik hayata geçiş, sanayileşme, teknolojik ilerlemelerin hız kazanması, ekonominin küreselleşmesi, dijitalleşme, otomasyon ve yapay zekâ gibi teknolojilerin üretim süreçlerine dahil edilmesi hem kamu hem de bireylerin sağlığını derinden etkileyen yaşam olaylarının gerçekleşmesi gibi ilerleme ve değişimlerin başta toplumsal yapı olmak üzere çalışma dünyası, eğitim sistemleri, politik kararlar ve kurumsal yapılar üzerinde köklü değişiklikler meydana getirdiği ve yeni toplum türlerini ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Bilgiye erişimin ve teknolojik ilerlemelerin küresel düzeyde artmasıyla dijital dönüşüm olarak betimlenen Endüstri 4.0 döneminin ardından yeni bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., tmcaykus@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4758-1522

Bilimler Dergisi, 6 (2), 185 – 192. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anemon/issue/36488/332616>

Film, Dizi ve Podcastler

- Stajyer
- Sosyal Ağ
- Kariyer Planlama Süreci: <https://youtu.be/-i-dx4BwWNA?si=4hVgz6K-55rEN8XKA>
- Gelecekte Hangi Mesleği Seçmeliyim: <https://youtu.be/O3Xde6lnWqw?si=qQkU-j09w3ek8c8v>
- İŞKUR Meslek Tanıtım Filmleri: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLQeL9Xi3EOAYaR09VIPiHqh98gv8Yu5qj>
- Nasıl olunur?
- TEDx İstanbul
- Kariyer Sohbetleri

Envanterler

- Umut Eylem Ölçeği (Konuk, 2020)
- Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği (Erdoğan-Zorver ve Yeşilyaprak, 2021)
- Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği (Çelikkaleli ve Çapri, 2008)
- Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (Işık, 2010)
- Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği (Ulaş ve Yıldırım, 2016)
- Sürekli Umut Ölçeği (Tarhan ve Bacanlı, 2015)
- Kariyer Geleceği Ölçeği (Kalafat, 2012)

KAYNAKLAR

- Amundson N. E., Niles S. G., Yoon H. J. (2020). Hope-action theory and practice. *Psychologia Wychowawcza [Educational Psychology]*, 60(18), 91–102.
- Amundson N.E., Poehnell G., & Pattern M. (2005). *Mesleki teleskop: kendine ve etrafa bakmak, karar vermek* (Çev., Fidan Korkut-Owen), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Amundson, N. (2006). Active engagement and the influence of constructivism. In M. McMahon & W. Patton (Eds.), *Career counselling: Constructivist Approaches* (pp. 85-93). Routledge.
- Amundson, N. E. (1989). A model for individual career counseling. *Journal of Employment Counseling*, 26(3),
- Amundson, N. E. (1996). *Individual style survey*. Edmonton, AB: Psychometrics Canada.
- Amundson, N. E., & Poehnell, G. (2008). *Career Pathways Quick Trip* (2nd ed.). Ergon Communication.
- Amundson, N. E., Poehnell, G. & Pattern, M.(2005). *Mesleki teleskop: kendine ve etrafa bakmak, karar vermek*. (Çev. Fidan Korkut Owen). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Amundson, N., & Poehnell, G. (2003). *Career pathways* (3th ed.). Ergon Communications.
- Amundson, N., Goddard, T., Yoon, H. J., & Niles, S. (2018). Hope-centred interventions with unemployed clients. *Canadian Journal of Career Development*, 17(2), 87–98.

- Amundson, N. E. (1989). Model for individual counseling. *Journal of Employment Counseling*, 26,132-138
- Amundson, N. E. (2003). *The physics of living*: Richmond, BC: Ergon Communications. Amundson, N.E. & Poehnell, G. (1998). *Career pathways: Quick trip*.BC: Ergon Communications.
- Andersen, P., & Vandehey, M. (2011). *Career counseling and development in a global economy*. Cengage Learning.
- Balın., E., Salman, N. & Niles, S. G. (2022). Umud Eylem Kuramı. İçinde F. Bacanlı ve A. Büyükgöze-Kavas (Eds.), *Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller* (s. 150-170). Ankara: Pegem Akademi
- Blustein D. L. (2019). *The importance of work in an age of uncertainty: The eroding work experience in America*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190213701.001.0001>
- Bolles, R.N. (2005). *What color is your parachute? A practical manual for job hunters and career changers*. Berkly, CE: Ten Speed Pres.
- Bravo, J., Seibert, S. E., Kraimer, M. L., Wayne, S. J., & Liden, R. C. (2017). Measuring career orientations in the era of the boundaryless career. *Journal of Career Assessment*, 25(3), 502–525. <https://doi.org/10.1177/106907271561610>.
- Brown, D. (1995). A values-based approach to facilitating career transitions. *The Career Development Quarterly*, 44(1), 4-11. doi: 10.1002/j.2161-0045.1995.tb00524.x
- Brown, D. (2002). The role of work and cultural values in occupational choice, satisfaction, and success: A theoretical statement. *Journal of Counseling and development*, 80(1), 48-56. doi: 10.1002/j.1556-6678.2002.tb00165.x.
- Çelikaleli, Ö., & Çapri, B. (2008). Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 93-104.
- Demirtaş-Zorbaz, S., Korkut-Owen, F., Arıcı-Şahin, F., & Mutlu, T. (2023). Career sailboat: a model for enhancing career decision-making self-efficacy among job-seekers. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1-14.
- Demirtaş-Zorbaz, S., Mutlu, T., Korkut-Owen, F., ve Arıcı-Şahin, F. (2020). Kariyer uyumu ve iyimserliğini arttırmada Kariyer Yelkenlisi Modeline dayalı psiko-eğitim programının etkililiği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(5), 2100-2111. Doi: 10.24106/kefdergi.693258 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/56970/693258>.
- Doğan-Laçın, B.G. & Yeşilyaprak, B. (2018). Kariyer Yelkenlisi Modeline dayalı grupla müdahale programı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 185 – 192. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anemon/issue/36488/332616>.
- Eikleberry, C.& Bolles R.N.(1999). *The career guide for creative and unconventional people*. Ten Speed Press.
- Feller, R., & Chapman, V. V. (2018). The HEROIC mindset: Navigating a lifetime of career transitions. *Asia Pacific Career Development Journal*, 1(1), 61-74.
- Foresti, R., Rossi, S., Magnani, M., Lo Bianco, C. G., & Delmonto, N. (2019). Smart society and artificial intelligence: Big data scheduling and the global standard method applied to smart maintenance, *Engineering*, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2019.11.014>
- Fukuyama, M. (2018). Society 5.0: Aiming for a new human-centered society. Japan SPOTLIGHT, Special Article, 2,47- 52
- Gelibolu, S. (2016). *Kariyer Yelkenlisi Modeli temelli hazırlanan mesleki grup rehberliği programının sınanması*. 7. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi. 7. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi Özet Kitabı, s. 216. Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J., & Johnston, J. A. (2014). *Career counseling: Holism, diversity, and strengths*. John Wiley & Sons.
- Hall D. T. (1996). Protean careers of the 21st century. *The Academy of Management Executive*, 10(4), 8–16. <https://doi.org/10.5465/ame.1996.3145315>.
- Harayama, Y. (2017). Society 5.0: Aiming for a New Human-centered Society. Japan's Science and

- Technology Policies for Addressing Global Social Challenges. *Hitachi Review*, 66 (6), 8- 13. http://www.hitachi.com/rev/archive/2017/r2017_06/pdf/p08-13_TRENDS.pdf
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Jiang, Z., Wang, Y., Li, W., Peng, K. Z., & Wu, C. H. (2023). Career proactivity: A bibliometric literature review and a future research agenda. *Applied Psychology*, 72(1), 144-184.
- Kalafat, T. (2012). Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL): Türk örnekleme için psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38),169-179.
- Keidanren (Japan Business Federation) (2016). Toward realization of the new economy and society. Reform of the economy and society by the deepening of "Society 5.0". http://www.keidanren.or.jp/en/policy/2016/029_outline.pdf
- Kimeldorf, M.(1997). *Portfolyo power: The new way to showcase all your job skill and experiences*. Princeton, NJ:Peterson's.
- Klehe, U.-C., Fasbender, U., & van der Horst, A. (2021). Going full circle: Integrating research on career adaptation and proactivity. *Journal of Vocational Behavior*, 126, 103526. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103526>.
- Konuk, E. (1996). *The Development of the Turkish form test-retest reliability and validity studies of the sixteen personality factor questionnaire (16 PF)* (Master thesis). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korkut- Owen, F. (2008). Meslek seçimini etkileyen etmenler (R. Özyürek Ed). *Kariyer Yolculuğu*. (ss.1-16). Ankara, Ulusal Ajans.
- Korkut Owen, F., Mutlu Çaykuş, T. & Demirtaş Zorbaz, S. (2022). Kariyer Yelkenlisi Modeli. İçinde F. Bacanlı ve A. Büyükgöze-Kavas (Eds.), *Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller* (s. 150-170). Ankara: Pegem Akademi
- Korkut-Owen, F. (2015). Okul psikolojik danışmanları için bir araç: Kariyer Yelkenlisi Modeli, *Yaşadıkça Eğitim*, 29 (1), 33-48.
- Korkut-Owen, F. Demirtaş-Zorbaş, S., & Mutlu, T. (2015). Career Sailboat Model as a tool for the guidance counsellor, Published by the National Centre for Guidance in Education (NCGE) as an article for the School Guidance Handbook <http://www.schoolguidancehandbook.ncge.ie/docs/000050/CSM%202015.pdf>
- Korkut-Owen, F. Mutlu, T., Arıcı Şahin, F. & Demirtaş Zorbaz, S. (2021). *Kariyer Yelkenlisi Modeli: Kendilerine uygun limanı arayanlar için çalışma elkitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Korkut-Owen, F., Açikel, M., Arıcı, F., Çağ, P., Demirtaş, S., Emir, E., Ülker, G. (2010). Mesleki rehberlik/ kariyer danışmanlığı için bir model önerisi: Kariyer Yelkenlisi Modeli, *12.Rehberlik sempozyumu*, AREL Okulları, İstanbul, 27 Mart 2010.
- Korkut-Owen, F., Arıcı, F., Demirtaş- Zorbaz, S., & Mutlu, T. (2012). Career Sailboat Model, Paper Presented, MSERA, Lexington, KY, 7-9 November 2012.
- Korkut-Owen, F., Arıcı, F., Demirtaş-Zorbaz, S., & Mutlu, T. (2014). Using The Career Sailboat Model to facilitate career planning and decision-making with young adults. http://www.ncda.org/aws/NCDA/pt/sd/news_article/84862/_PARENT/layout_details_cc/false#sthash.RL95JziP.dpuf
- Korkut-Owen, F., Kepir, D.D., Özdemir, S., Ulaş U. & Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3),135-151.
- Lent, R. W. (2004). Toward a unifying theoretical and practical perspective on well-being and psychosocial adjustment. *Journal of counseling psychology*, 51(4), 482.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2006). Integrating person and situation perspectives on work satisfaction: A social-cognitive view. *Journal of vocational behavior*, 69(2), 236-247.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2008). Social cognitive career theory and subjective well-being in the context of work. *Journal of career assessment*, 16(1), 6-21.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2013). Social cognitive model of career self-management: toward a

- unifying view of adaptive career behavior across the life span. *Journal of counseling psychology*, 60(4), 557.
- Lent, R.W. (2018), Future of work in the digital world: Preparing for instability and opportunity. *The Career Development Quarterly*, 66, 205-219. <https://doi.org/10.1002/cdq.12143>
- Lo Presti, A., Pluviano, S., & Briscoe, J. P. (2018). Are freelancers a breed apart? The role of protean and boundaryless career attitudes in employability and career success. *Human Resource Management Journal*, 28(3), 427-442. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12188>
- Mitchell, K. E., Levin, A. S., & Krumboltz, J. D. (1999). Planned happenstance: Constructing unexpected career opportunities. *Journal of Counseling & Development*, 77(2), 115-124. doi:10.1002/j.1556-6676.1999.tb02431.x.
- Negoitã, G. (2020). The career model of 21st century adopted by higher education graduates. *European Review of Applied Sociology*, 13(21), 27-37. <https://doi.org/10.1515/eras-2020-0008>
- Niles S G. (2011). Career flow: A hope-centered model of career development. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 173-175. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01107.x>
- Niles, S. G., & Guttierrez, D. (2019). Career counselling with soul. In *Handbook of innovative career counselling* (pp. 633-645). Springer, Cham.
- Niles, S. G., Amundson, N. E., & Neault, R. A. (2011). *Career Flow: A hope-centered approach to career development*. Pearson.
- Niles, S. G., Amundson, N. E., Neault, R., & Yoon, H. J. (2020a). *Career flow & development: Hope in action* (2nd ed.). San Diego, CA: Cognella. ISBN: 978-1-5165-9304-0. <https://www.amazon.com/dp/1516593049/>
- Niles, S. G., Amundson, N. E., Neault, R., & Yoon, H. J. (2020b). *Career recovery: Creating hopeful careers in difficult times*. San Diego, CA: Cognella. ISBN: 978-1-7935-1892-7. <https://www.amazon.com/dp/1793518920/>
- Niles, S. G., In, H., & Amundson, N. (2014). Using an action-oriented hope-centered model of career development. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 4(1), 1-13. <https://doi.org/10.18401/2014.4.1.1>
- Niles, S. G., Yoon, H. J., Balin, E., & Amundson, N. E. (2010). Using a hope-centered model of career development in challenging times. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(34), 101-108.
- Niles, S., Amundson, N., Neault, R., & Yoon, H. J. (2021a). *Career flow and development: Hope in action* (2nd digital ed.). Cognella Academic Publishing.
- Özyürek, R., Vardarlı, B. ve Tracey, T. J. G. (2021). Validity and reliability findings of personal globe inventory short form Turkish. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1), 24-48.
- Patton, W. (2005) A constructivist approach to career education: What does it look like? *Perspectives in Education* 23(2): 21-28.
- Patton, W., & McMahon, M. (2006). Connecting theory and practice: The Systems Theory Framework of career development and career counselling. *International Journal for the Advancement of Counselling* 28(2): 153-166.
- Saracel, N., & Aksoy, I. (2020). Toplum 5.0: Süper akıllı toplum. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 26-34.
- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. R. W. Lent ve S. D. Brown (Ed). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, (pp. 147-183). New Jersey: John Wiley and Sons.
- Sharf, R. S. (2017). Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması. (F. Bacanlı & K. Öztemel, Çev. Edt.). Ankara: Pegem Akademi.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249-275. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1304_01
- Snyder, C. R., Lehman, K. A., Kluck, B., & Monsson, Y. (2006). Hope for rehabilitation and vice versa. *Rehabilitation psychology*, 51(2), 89.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Fak-*

- tör Kişilik Envanteri (SFKE). Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 128, İzmir.
- Tarhan, S. ve Bacanlı, H. (2015). Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 1-14.
- Tatar, A. (2016). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Kısa Formunun geliştirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 14-23. doi: 10.5455/apd.202977.
- Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Bir teknik sokratik sorgulama-yönlendirilmiş keşif. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 15-20.
- Ulaş, Ö., & Yıldırım, İ. (2016). Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(45), 77-90.
- Williams, A.G. & Hall, K.J. (2001). *Creating your career portfolio: At a glance guide for students*. 2nd Ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Yoon H. J., Bailey N., Amundson N. E., Niles S. G. (2019). The effect of a career development programme based on the Hope-Action Theory: Hope to Work for refugees in British Columbia. *British Journal of Guidance and Counselling*, 47(1), 6-19. <https://doi.org/10.1080/03069885.2018.1544827>
- Yoon, H. J. (2020). Hope-action theory for organizations. *Organization Development Review*, 52(4), 28-34.
- Young, R. A., & Valach, L. (2016). Action and language: Contextual action theory in counselling. *Psychologie Française*, 61(1), 31-42. doi:10.1016/j.psfr.2013.03.001

ÖN GÖRÜŞME / TEMEL DANIŞMA BECERİLERİ / DANIŞMA SÜRECİNİ BAŞLATMA SONLANDIRMA

Oğuzhan KIRDÖK¹

Kariyer psikolojik danışma hizmetleri bir danışma hizmeti olarak diğer psikolojik danışma süreçlerinde olan benzer aşamaları içerir ve benzer beceriler gerektirir. Bu bölümde bir kariyer danışma sürecinin yürütülmesi sırasında psikolojik danışman adaylarına yol göstermesi amacıyla kariyer psikolojik danışmasının ön görüşmesinde yapılması gerekenler ve ele alınacak konular, temel danışmanlık becerileri ve kariyer danışma sürecinin aşamaları konusunda bilgi verilmiştir.

| KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMASINDA ÖN GÖRÜŞME

Kariyer psikolojik danışmanının danışanla ilk teması ön görüşme yoluyla gerçekleşir. Bir başlangıç değerlendirmesi olarak ön görüşme kariyer psikolojik danışmanına danışan ve danışanın problemi konusunda genel bir bakış açısı sağlar. Bu bağlamda ön görüşme danışanla ilgili gerekli bilgileri aldığımız bir başlangıç noktasıdır. Bununla beraber danışma sürecinin ilerleyen aşamalarında daha farklı bilgiler ve detaylar edinilmeye de açık olmak gerekir. Genel olarak ön görüşmenin amacı kariyer psikolojik danışmasına başlamadan önce danışanla ilgili daha fazla bilgi edinmektir. Bu basamakta elde edilmek istenen bilgiler kullandığımız yaklaşımın bakış açısına göre değişmekle birlikte:

1. Danışanın geliş nedenini oluşturan problem veya durumlar,
2. Problemin geçmişi,
3. Aile geçmişi,
4. Danışanın bu problemle ilgili daha önce yaptıkları,

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., okirdok@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4076-2619

- **Deli ve Dahi-Film:** Oxford İngilizce Sözlüğünü derleyen bir profesör ile Ruh Sağlığı Hastanesinde tedavi görmekte olan sözlüğe 10.000' den fazla kelime katkıda bulunan bir doktorun hikâyesi anlatılmaktadır. Oyuncular: Mel Gibson, Sean Penn, Eddie Marsan
- **Anlat Bakalım-Film:** Yaşlılık krizine giren bir mafya babasının bu problemi aşmak için bir psikiyatristten danışma hizmeti almasını komik bir şekilde ele alıyor. Oyuncular: Robert De Niro, Billy Crystal, Lisa Kudrow.
- **Anlatamadım mı?-Film:** Anlat bakalım filminin devamı olan filmde mafya babası tanımlayamadığı bir sıkıntısını yine danışma yardımıyla çözmek ister. Oyuncular: Robert De Niro, Billy Crystal, Lisa Kudrow.
- **In Treatment-Dizi:** 4 sezonda toplam 106 bölümü yayınlanmış bu dizide bir terapistin, her sezon için ayrı ayrı 4 vakasının ve kendi süpervizörü/terapisti ile görüşmelerinin süreçleri aktarılıyor. Oyuncular: Gabriel Byrne, Amy Ryan, Debra Winger

Envanterler

- Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz-Yeterlik Ölçeği (Büyükgöze-Kavas, Şanlı, ve İslam, 2021)
- Kariyer Psikolojik Danışmanlığına Yönelik Tutum Ölçeği (Büyükgöze Kavas, 2017)
- Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Ölçeği (Pamukçu ve Demir, 2013)
- Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği (Ikiz ve Totan, 2014)

KAYNAKLAR

- Ali, L., & Graham, B. (2006). The counselling approach to careers guidance. Routledge.
- Büyükgöze Kavas, A. (2017). Kariyer Psikolojik Danışmanlığına Yönelik Tutum Ölçeğinin Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 83-96. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/41239/498107>
- Büyükgöze-Kavas, A., Şanlı, E., ve İslam, Ü. Y. (2021). Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz-Yeterlik Ölçeği Türkçe formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 105-130. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.790078>
- Carnevale, J. P. (2001). Danışmanlık İncileri, Uygulamacılar için Düşünceler, Anahtar Kitaplar. Ankara
- Chen, M., & NJ, G. (2020). Bireyle Psikolojik Danışma ve Terapi. *Beceriler ve Teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 19-32.
- Cormier, S. & Hackney, H. (2014). Psikolojik Danışma Stratejileri ve Müdahaleler. S. Doğan ve B. Yaka. (Ed.). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dryden, W., & Reeves, A. (2014). Psikolojik danışma uygulamalarında temel konular (çev. F. Akkoyun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Egan, G., (2011). Psikolojik danışma becerileri. *Kaknüs Yayınları*. Ankara

- Hackney, H., Cormier, L. S., S. (2008). Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı. (Çev. Ergene, T., & Aydemir-Sevim,) Mentis Yayıncılık Ankara.
- Isaacson, L. E. & Brown, D. (2000). Career information, career counseling, and career development. Allyn & Bacon.
- İkiz, E. F. ve Totan, T. (2014). "Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması". Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, c.5 s.42: 269-279.
- Kırdök O., Siyez D. M., Işık E. ve Yıldırım A. (2022), Okulda Bireysel Kariyer Psikolojik Danışmanlığı El Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara
- Magnusson, K. C. (1992). Five critical processes of career counseling. In M. Van Norman (Ed.), National Consultation on Vocational Counseling Papers: 1992 (pp. 217-227). Toronto, ON: University of Toronto Press.
- McLeod, J. ve McLeod, J.(2015). Danışmanlık Becerileri, Danışmanlar ve yardım mesleklerindeki profesyoneller için pratik bir kılavuz, Nobel Akademik yayıncılık, Ankara
- Meier, S.T. ve Davis S. R. (2007). Psikolojik Danışma, Temel Öğeler, Pegem Akademik Yayıncılık, Ankara
- Nathan, R., & Hill, L. (2005). Career counselling. (Second Edition) Sage Publications, London
- Nelson Jones, R. (2013). Temel psikolojik danışmanlık becerileri. (Çev: Gamze Sart). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Nelson Jones, R. (2014). Uygulamalı danışmanlık ve yardım becerileri. (Çev: Gamze Sart). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Pamukçu, B., ve Demir, A. (2013). Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Ölçeği Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(40), 212–221.
- Topses, G., & Serin, N. B. (2014). Psikolojik danışma ilke ve teknikleri. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Türkmen, M. (2013) Bireyle Psikolojik danışma alıştırmaları, Pegem Akademi yayıncılık, Ankara
- Yılmaz, O. (2020). Bireyle Kariyer Psikolojik Danışmanlığı, (Editör: Diğdem Müge Siyez, Tansu Mutlu Çaykuş) Yaşam boyu kariyer gelişimi içinde, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara
- Yüksel- Şahin, F. (2021). Psikolojik danışmanlar için el kitabı. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

KARİYER PSİKOLOJİK DANIŞMASI VE REHBERLİĞİNDE NİCEL DEĞERLENDİRMELER

Tansu MUTLU ÇAYKUŞ¹

| GİRİŞ

21. yüzyılda dijital ve yeşil dönüşümü kapsayan dördüncü sanayi devrimiyle (Endüstri 4.0) birlikte akıllı üretim sistemleri yaygınlaşmış ve üretimin dijitalleşmesi, enerji depolama, nanoteknoloji, nesnelerin interneti, otonom robotlar, artırılmış gerçeklik, büyük veri gibi teknolojik ilerlemelerin gerçekleşmesi, yapay zekanın üretimde kullanımı, dijitalleşmeyi hedefleyen politikaların üretimi, insan-makine etkileşiminin artması gibi köklü değişimler bilim, ekonomi, sağlık gibi pek çok alanın doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmesine yol açmıştır (Yin, Stecke ve Li, 2017). Endüstri 4.0'ın beraberinde getirdiği büyük ölçekli değişimler öncelikli olarak çalışma dünyasında işgücü ihtiyacını, işgücü piyasasını, işsizlik ve istihdam oranlarını, işkollarını, işlerin doğasını, iş arama süreçlerini, açık iş pozisyonlarının niteliğini, güncel meslekleri, mesleklerin standartlarını, çalışma biçimlerini ve işgücünden beklenenleri farklılaştırmıştır (Hirschi, 2018; Motly vd., 2017). COVID-19 pandemisi, deprem, sel, savaş, göç gibi zorlayıcı yaşam olayları da çalışma dünyasını, iş kollarını, işlerin doğasını ve çalışma tarzlarını da etkilemiştir. Örneğin COVID-19 pandemisinin dünya çapında etkisini sürdürmesiyle birlikte, bireyler uzaktan çalışma, hibrit çalışma veya kısmi uzaktan çalışma gibi yeni deneyimler yaşamaya başlamıştır (Bulgur ve Bal, 2022). Endüstri 4.0 ile zorlayıcı yaşam olaylarının etkilerinin yanı sıra hızlı nüfus artışı, kentleşme, istihdam vergilerinin maliyeti, yatırımların istikrarsızlığı, yabancı sermayedeki düşüş, dışa bağımlı ihracat, uluslararası rekabet gibi ülkelerin kendileriyle, iş arayanların özellikleriyle ve işverenlerin

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., tmcaykus@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4758-1522

- 7) Sonuçları önceki oturumlardaki paylaşımlarla sınırlı düzeyde ilişkilendirmesi
- 8) Sonuçları açıklarken grafik, resim gibi materyallerden faydalanmaması /sayısal değerleri açıklamaması
- 9) Alt ölçeklerinden alınan puanlara dair açıklama yapmaması
- 10) Danışanın cevaplama eğiliminden farklılık gösteren ifadelere dikkat çekmemesi
- 11) Değerlendirme aracının ölçtüğü niteliği gelişimsel perspektiften değerlendirerek gelişimsel olarak nelerin beklediğine dair yorumlar yapmaması
- 12) Elde edilen sonuçları danışana dair gözlemleriyle karşılaştırmaması
- 13) Danışanın mevcut durumuyla ve sonuçları bütüncül olarak değerlendirmemesi

KAYNAKLAR

- Ağaçcı, O. (2019). *Kişilik Tipleri Envanterinin geliştirilmesi ve üniversite bölümlerinin kişilik kodlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akın, A., Kaya, Ç., Arslan, S., Demir, T., Sariçam, H., & Uysal, R. (2012). Turkish version of the Career Adapt-Abilities Scale (CAAS): The validity and reliability study.
- Akkurt, M. N. ve Eken, E. (2020). Kariyer psikolojik danışmanlığında çokkültürlü değerlendirme, müdahaleler ve etik konular. D. Y. Kağnıcı (Ed.). *Dezavantajlı gruplarla kariyer psikolojik danışmanlığı* içerisinde. Pegem Akademi.
- Ali, L., & Graham, B. (2001). *The counselling approach to careers guidance* (2nd ed.). London: Taylor & Francis.
- Amerikan Ulusal Kariyer Danışmanlığı Derneği (The National Career Development Association [NCDA],(2009). *Minimum competencies for multicultural career counseling and development*. https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/26627?ver=50664.
- Amerikan Ulusal Kariyer Danışmanlığı Derneği (The National Career Development Association [NCDA], (2015). *2015 NCDA code of ethics*. http://ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/3395?ver=738700.
- Amerikan Ulusal Kariyer Danışmanlığı Derneği (Thr National Career Development Association [NCDA]. (2010). *Career counselor assessment and evaluation competencies*. https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/18143/aace-ncda_assmt_eval_competencies?ver=47302
- Andersen, P., & Vandehey, M. (2011). *Career counseling and development in a global economy*. Cengage Learning.
- Arı, S.E. (2021). Süper akıllı toplum: Toplum 5.0, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 455-479.
- Atay, S. (2012). The standardization of Myers-Briggs type indicator into Turkish: An application on students. *Journal of Instructional Psychology*, 39(2), 74–79.
- Balkis, M. (2004). Kendini Araştırma Ölçeği'nin (KAÖ) Türk kültürüne uyarlanması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 17, 54-63.
- Benešová, A., & Tupa, J. (2017). Requirements for education and qualification of people in Industry 4.0. *Procedia Manufacturing*, 11, 2195-2202. doi:10.1016/j.promfg.2017.07.366
- Betz, N. E., Klein, K. L., & Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short-form of career decision making self-efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, 4, 47-57.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221–234.
- Bozyiğit, E., Kiliç, S. K., Öncü, E., & Gürbüz, B. (2022). Sporcu Öğrenci Kariyer Farkındalığı Envanteri:

- Faktör Yapısı ve Demografik Farklılıklar. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 237-251.
- Brott, P. E. (2015). Qualitative career assessment processes. In M. McMahon, & M. Watson (Eds.), *Career assessment: Qualitative approaches* (pp. 31–39). Rotterdam, The Netherlands: Sense.
- Brown, D. (2016). *Career information, career counseling, and career development*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Bulgur, N. E. & Bal, Y. (2022). Uzaktan çalışma ve iş-yaşam dengesinin çalışan motivasyonuna etkisinin kavramsal açıdan incelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 67, 1393–1404. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-09-67-02>
- Butler, T. (2020). What's Next in the Digital Transformation of Financial Industry? *IT Professional*, 22(1).
- Büyükgöze-Kavas, A. (2012). Kariyer Karar Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 159–168.
- Büyükgöze-Kavas, A. (2014). Validation of the Career Adapt-Abilities Scale-Turkish form and its relation to hope and optimism. *Australian Journal of Career Development*, 23(3), 125–132.
- Büyükgöze-Kavas, A., Şanlı, E., & İslam, Ü. Y. (2021). Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz-Yeterlik Ölçeği Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 105-130.
- Büyüksulu, A. (2020). *Toplum 5.0: Süper akıllı toplum*. İstanbul: Der Yayınları.
- Büyüksulu, A. (2021). *Sürdürülebilir kalkınma ve endüstri 5.0*, İstanbul: Der Yayınları.
- Calis Duman, M. (2022). Toplum 5.0: İnsan odaklı dijital dönüşüm. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 82, 309-336. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.82.1008072>
- Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme* (E. Tavşancıl, Trans.). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Çakır, M. A. (2003). Mesleki Karar Envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 1–14.
- Çalış Duman, M. (2022). İşletmeler için yeni bir verimlilik teknolojisi: Dijital ikiz. *Verimlilik Dergisi*, 188-205.
- Deguchi, A., C. Hirai, H. Matsuoka, T. Nakano, K. Oshima, M. Tai, & Tani S. (2020). What is society 5.0?, Hitachi-UTokyo Laboratory, *Society 5.0: A people-centric supersmart society*, Japan: Springer Open.
- Demir, Y. (2020). *Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Görsel Mesleki İlgi Envanterinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Deniz, K. Z. (2009). Mesleki Alan İlgi Envanteri (MAİ) geliştirme çalışması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 289-310.
- Dugger, S. M. (2016). *Foundations of career counseling. A case-based approach*. Pearson.
- Dursun Kepir, D. & Tuzgöl Dost, M. (2021). Üniversite öğrencileri için kariyer iyimserliği ölçeğinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (57), 126-149.
- Edwards, L. A. (1964). *Edwards Personal Preference Schedule Manual*. New York: The Psychological Corporation.
- Erdoğan Zorver, C., & Korkut Owen, F. (2014). Kariyer Uyumu ve İyimserliği Ölçeği'nin geliştirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 314–331.
- Fukuda, K. (2019). Science, technology and innovation ecosystem transformation toward society 5.0. *International Journal of Production Economics*, 220, 107460.
- Goldman, L. (1992). Qualitative assessment: An approach for counselors. *Journal of Counseling & Development*, 70, 616-621.
- Gökbaraz, N., & Bozyiğit, E. (2022). Birey-ebeveyn kariyer hedefi tutarsızlığı ölçeği: Türkçe formu faktör yapısı ve demografik değişkenlere göre analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 147-158.
- Gökçe, S., Şeyhun, H., & Şen, H. (2005). *Temel Yetenekler Testi 9-11 TYT (9–11) el kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Gökçen, M., & Büyükgöze-Kavas, A. (2018). Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: Bir ölçek

- geliştirme çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 48–67.
- Guan, P., Capezio, A., Restubog, S. L. D., Read, S., Lajom, J. A. L. ve Li, M. (2016). The role of traditionality in the relationships among parental support, career decision making self-efficacy and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior*, 94, 114-123.
- Güvenoğlu, H., & Bayır, M. (2020). Genç işsizliği etkileyen faktörlere ilişkin ampirik bir analiz. *Uluslararası iktisadi ve idari bilimler dergisi*, 6(2), 19-36.
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J., & Johnston, J. A. (2014). *Career counseling: Holism, diversity, and strengths*. John Wiley & Sons.
- Hirschi, A. (2018). The fourth industrial revolution: Issues and implications for career research and practice. *The Career Development Quarterly*, 66(3), 192-204. doi:10.1002/cdq.12142
- Holland, J. L. (1994). *Self-directed search*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kalafat, T. (2012). Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL): Türk örneklemi için psikometrik özelliklerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 169–179.
- Kalafat, T. (2019). Algılanan Kariyer Engelleri (AKE) Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlama çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 103–124.
- Kanten, S. (2012). Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(16), 191–205.
- Karamenderes, A., & Siyez, D. M. (2022). Kariyere İlişkin Ebeveyn Destek Algısı Ölçeği (KİEDAÖ): Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 23(1), 35-49.
- Kaya, A. (2019). Kariyer Danışmanlığında Değerlendirme. İçinde B. Yeşilyaprak (ed.). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya*. (s.408- 487). Ankara: Pegem Akademi
- Keidanren (2018). Society 5.0 - CoCreating the Future. Keidanren Policy & Action. https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2018/095_proposal.pdf.
- Keçeoğlu, M. (1990). *Mesleğe Yönelme ve Mesleki Yönelim Envanteri*. Samsun: Sönmez Matbaası.
- Kidd, J. M. (2006). *Understanding career counselling: Theory, research and practice*. Sage.
- Koç, N. (1987). Kuder Tercih Envanteri - Kişisel Form A'nın uyarlaması: Güvenirliliği ve geçerliğine ilişkin bir ön çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 12(63), 27–41.
- Kuder, G. F. (1956). *Kuder Preference Record, Vocational Form CH, examiner manual* (6th Ed. Chicago: Science Research Associates.
- Kuzgun, Y. (1985). *Edwards Kişisel Tercih Envanteri Türk standardizasyonu elkitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1988). *Kendini Değerlendirme Envanteri Elkitabı*. Ankara: ÖSYM Yayını.
- Kuzgun, Y. (2005). *Akademik Benlik Kavramı Ölçeği*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (2017). Lise öğrencileri için Mesleki Olgunluk Ölçeği el kitabı. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Editörler), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi* (Dizi – 2) (5. Basım). Ankara: Nobel Akademik.
- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (2017). Lise öğrencileri için Mesleki Olgunluk Ölçeği el kitabı. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Editörler), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi* (Dizi – 2) (5. Basım). Ankara: Nobel Akademik.
- Maddikunta, P. K. R., Pham, Q. V., Prabadevi, B., Deepa, N., Dev, K., Gadekallu, T. R., ... & Liyanage, M. (2021). Industry 5.0: a survey on enabling technologies and potential applications. *Journal of Industrial Information Integration*, 100257
- McMahon, M., & Patton, W. (2017). Qualitative career assessment. In M. McMahon (Ed.). *Career counselling: Constructivist approaches* (pp. 235–249). Abingdon, Oxon: Routledge.
- McMahon, M., & Watson, M. (Eds.). (2015). *Career assessment: Qualitative approaches*. Springer.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2001 b). *Temel Kabiliyetler Testi 7–11 yönergesi*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2001a). *Temel Kabiliyetler Testi 7-11 uyarlama çalışması el kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Motyl, B., Baronio, G., Uberti, S., Speranza, D., & Filippi, S. (2017). How will change the future engineers' skills in the industry 4.0 framework? A questionnaire survey. *Procedia Manufacturing*, 11, 1501-1509. doi:10.1016/j.promfg.2017.07.282
- Muslu, A., & Temur, A. (2021). Proaktif Kariyer Adanmışlığı Davranışları Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Çalışması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 15-28.
- Nathan, R., & Hill, L. (2006). *Career counselling*. Sage Publications: London.
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsby, J. (2017). *Career development interventions* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Özaydin, S., & Siyez, D. (2022). Kariyer Keşfi Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 249-270.
- Özoğlu, S. Ç. (1977). *Kuder İlgî Alanları Tercihî Envanteri, Mesleki Form CH El Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Öztemel, E. (2018). Eğitimde yeni yönelimlerin değerlendirilmesi ve eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30. doi:10.32329/uad.382041
- Öztemel, K. (2014). Duygusal ve Kişilik İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Kısa Formu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 244-255.
- Öztemel, K. (2018). Duygusal ve Kişilik İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin yetişkin örnekleminde faktör yapısının ve güvenirliliğinin incelenmesi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 68-82.
- Özünü, M. B., & Bacanlı, F. (2015) Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeğinin lise öğrencileri için Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 13-32.
- Patton, W., & McMahon, M. (2021). The systems theory framework of career development. In *Career development and systems theory* (pp. 67-107). Brill.
- Potocan, V., Mulej M. & Nedelko Z. (2020). Society 5.0: Balancing of industry 4.0, economic advancement and social problems. *Emerald Publishing Limited*, 368- 492, doi: 10.1108/K-12-2019-0858.
- Rossier, J., & Duarte, M. E. (2019). Testing and assessment in an international context: Cross-and multi-cultural issues. In J. Athanasou, & H. Perera (Eds.). *International Handbook of Career Guidance* (2nd ed.) New York/Heidelberg: Springer Science (pp. 613-637).
- Rottinghaus, P. J., Day, S. X., & Borgen, F. H. (2005). The Career Futures Inventory: A measure of career related adaptability and optimism. *Journal of Career Assessment*, 13(1), 3-24.
- Sajidan, S. Saputro, R. Perdana, I. R., Atmojo W. & Nugraha D.A. (2020). Development of science learning model towards Society 5.0: A conceptual model. *Journal of Physics: Conference Series*, 1511, 012124, doi:10.1088/1742-6596/1511/1/012124.
- Saka, N., Gati, I., & Kelly, K. R. (2008). Emotional and personality-related aspects of career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16, 403-424.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022). Faaliyet raporu. Erişim adresi: <https://www.sanayi.gov.tr/plan-programraporlar-ve-yayinlar/faaliyet-raporlari/mu2802011617>
- Savickas, M. L. (2019). The world of work and career interventions. In M. L. Savickas, *Career counselling içinde* (pp. 3-14). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000105-001>
- Seçer, B., & Çınar, E. (2019). İş ve meslek danışmanlarının bakış açısından işsizlik ve danışmanlık. *Çalışma ve Toplum*, 2(61), 975-1004.
- Sevinç, A., & Siyez, D. M. (2018). Öğrenci Kariyer Yapılandırma Envanteri'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Human and Work*, 5(2), 157-168.
- Sharf, R. S. (2017). *Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması*. (F. Bacanlı & K. Öztemel, Ed.) (1. Baskı.). Ankara: Pegem Akademi.
- Siyez, D. M. (2015). Validity and reliability of a Turkish version of the Career Locus of Control Scale. *Journal of Career Development*, 42(4), 281-293.

- Skrbiš, Z. & Laughland-Booÿ, J. (2019). Technology, change, and uncertainty: maintaining career confidence in the early 21st century. *New Technology, Work and Employment*, 34, 191-207. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12151>
- Suen, (2019). Technical Brief: Kuder Career Interests Assessment® - Likert (KCIA-L). Erişim Adresi: www.kuder.com
- Swanson, J. L. (1995). *The process and outcome of career counseling*. In W. B. Walsh & S. H. Osipow (Eds.), *Contemporary topics in vocational psychology. Handbook of vocational psychology: Theory, research, and practice* (p. 217–259). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Şahin, S., Arıcı, D., Kağnıcı, D. Y., & Siyez, D. M. (2023). Küresel Çapta Kariyer Psikolojik Danışmanı Eğitimi ve Türkiye İçin Öneriler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6(2), 19-39. <https://doi.org/10.58501/kpdd.12838011>
- Şahin, S., Özaydın, S., & Siyez, D. M. (2019). Yetişkin Kariyer Endişeleri Ölçeği Kısa Formu: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 166–193.
- Şeker, G., & Kaya, A. (2018). Lise öğrencilerinin meslek seçiminde aile desteği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 157–171.
- Şensoy, G., Siyez, D. M., & Kalen, S. (2021). Occupational engagement scale-student: Psychometric properties in Turkish university students. *Australian Journal of Career Development*, 30(1), 64–71.
- Şimşek, Ş., İğdeli, S., & Çelikkaleli, Ö. (2021). Toplumsal Cinsiyet Kaynaklı Kariyer Engelleri Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(8), 56-68.
- Watson, M., & McMahon, M. (2020). Career assessment and creativity: potential complementarity or a contradiction in terms?. *British Journal of Guidance & Counselling*, 48(1), 40-51.
- Wood, C., & Hays, D. G. (2013). *A counselor's guide to career assessment instruments*. National Career Development Association.
- Yavuzer, Y. & Karataş, Z. (2019) (Ed.). *Psikolojik testler: İlkeler, uygulama ve tanıtım*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeğintürk, G., & Siyez, D. M. (2023). Kariyer Hedeflerinde Uyuşmazlık Ölçeği'nin Türkçe Formu'nun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *İşletme Akademisi Dergisi*, 4(2), 143-154.
- Yeşilyaprak, A. (2019). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş. İçinde B. Yeşilyaprak (ed.). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya*. (s.15- 37). Ankara: Pegem Akademi.
- Yin, Y., Stecke, K. E., & Li, D. (2017). The evolution of production systems from Industry 2.0 through Industry 4.0. *International Journal of Production Research*, 1–14. doi:10.1080/00207543.2017.1403664
- Zorver, C. E., & Yeşilyaprak, B. (2021). Kariyer uyum yetenekleri ölçeği kısa formu'nun (kuyö-kf) türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 54(1), 91-116.
- Zunker, V. G. (2014). *Career counseling: A holistic approach* (9th ed.). Cengage Learning.

KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMASINDA NİTEL DEĞERLENDİRMELER

Nurten KARACAN ÖZDEMİR¹

| GİRİŞ

Kariyer gelişimi; bireyin kendi nitelikleri ile içinde bulunduğu ve büyüdüğü sosyal çevrenin ve bağlamın etkileşimi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu durum, bir yandan sürekli değişen ve gelişen sosyal ve çevresel bağlamın bir yandan da bireyin bu değişimler ve değişikliklere verdiği tepkilerin ya da bunları deneyimleme biçimlerinin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Böylece kariyer gelişiminin doğası, sadece ölçme araçları ile ortaya konulabilecek sayısal nitelikler olmaktan çok kişisel-işsel dinamikler ve çevresel etkilerin etkileşimini içeren karmaşık bir hale gelmektedir. Dolayısıyla, her bireyin kariyer gelişimine kendi bağlamı içinde bakmak gerekmektedir (Bloch, 2005).

Özellikle kariyer psikolojik danışmanlığındaki son paradigmlar, kariyer gelişiminin karmaşıklığına işaret eden belirsizlik, kaos, değişim, meydan okuma, öznel yapı ve zenginlik gibi bazı kavramları ortaya çıkarmıştır (Borg vd., 2014; Brown vd., 2005). Kariyer gelişiminin doğasına atfedilen bu özellikler, kariyer gelişiminin, çoğu zaman sanıldığı aksine, doğrusal bir ilerleme göstermediğine işaret etmektedir. Bu nedenle, her birey için kariyer gelişiminin öznel anlamının anlaşılması ve yorumlanması önemli hale gelmektedir (Savickas, 2005).

Kariyer psikolojik danışmanlığında değerlendirme araçları bireyin kariyer gelişimi açısından gerekli olan kendisini tanımasına ve doğru kariyer kararları verebilmesine yardımcı olmak için kullanılır. Ancak, yukarıda vurgulandığı gibi, kişisel ve çevresel bağlamların bireyin kariyer gelişimindeki etkileri göz önünde bulun-

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., nurtenkaracan@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2909-6857

uygulamalarda danışanın ihtiyaçlarına göre her ikisini birleştirmek ve birbirlerini tamamlamalarını sağlamak daha bütüncül bir bakış açısı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Barner, R. (2010). Applying visual metaphors to career transitions. *Journal of Career Development*, 38(1), 89-106. <https://doi.org/10.1177/0894845309359287>
- Borg, T., Bright, J. E., & Pryor, R. G. (2014). High school students – complexity, change and chance: Do the key concepts of the Chaos Theory of Careers apply? *Australian Journal of Career Development*, 23(1), 22-28. <https://doi.org/10.1177/1038416214523394>
- Brown A. D., Humphreys, M., & Gurney, P. M. (2005). Narrative, Identity and Change: A Case Study of Laskarina Holidays. *Journal of Organizational Change Management*, 18, 312–326.
- Brott, P. E. (2004). Constructivist Assessment in Career Counseling. *Journal of Career Development*, 30(3), 189-200. <https://doi.org/10.1177/089484530403000302>
- Brott, P. (2005). A constructivist look at life roles. *The Career Development Quarterly*, 54(2), 138-149. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00146.x>
- Chope, R. (2005). Qualitatively assessing family influence in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 13(4), 395-414. <https://doi.org/10.1177/1069072705277913>
- Di Fabio A. (2015). Life Project Reflexivity Scale: Un nuovo strumento orientativo per il XXI secolo [Life Project Reflexivity Scale: A new career counseling tool for the 21st century]. *Counseling. Giornale Italiano di Ricerca e Applicazioni*, 8. <http://rivistedigitale.ericsson.it/counseling/archivio/vol-8-n-3/>
- Di Fabio A. (2016). Life Design and Career Counseling Innovative Outcomes (CCIO). *The Career Development Quarterly*, 64, 35–48.
- Eisenstein-Naveh A. (2002). Greeting cards: Their use as therapeutic messages that reframe and heal. *The Family Journal: Counselling and Therapy for Couples and Families*, 10(1), 93–97. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.886.9416&rep=rep1&type=pdf>
- Goldman, L. (1992). Qualitative assessment: An approach for counselors. *Journal of Counseling and Development*, 70, 616–621.
- Gysbers, N. C. (2006). Using qualitative career assessments in career counselling with adults. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 95-108. <https://doi.org/10.1007/s10775-006-9102-4>
- Hartung, P. and Borges, N. (2005). Toward integrated career assessment: using story to appraise career dispositions and adaptability. *Journal of Career Assessment*, 13(4), 439-451. <https://doi.org/10.1177/1069072705277923>
- Karacan Ozdemir, N. (2020). A creative method for career supervision: Therapeutic associative cards. *Australian Journal of Career Development*, 29(2), 144-150. <https://doi.org/10.1177/1038416220927795>
- Karacan-Ozdemir, N. (2018). Kariyer Yapılandırma Görüşmesi: Nitel Bir Değerlendirme Aracı ve Kariyer Danışma Yöntemi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 1071–1081.
- Karacan-Ozdemir, N., & Çohadar, E. (2021). Kariyer yapılandırma kuramı. [Career construction theory]. Ö. Ulaş (Ed.) *Vaka örnekleriyle desteklenmiş kariyer psikolojik danışması kuramları* (ss. 199-223) içinde. Nobel Yayıncılık.
- Karacan-Ozdemir, N. (2022). Kariyer yapılandırma kuramı. F.Bacanlı & A. Büyükgözekavas (Eds.) *Kariyer Psikolojik Danışmasında Çağdaş Kuramlar Yaklaşımlar ve Modeller* (ss. 2-26) içinde. Pegem Akademi.
- Karacan-Ozdemir, N. (Ed.) (2023). *Kariyer psikolojik danışmanlığında kuramlar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karnieli-Miller O., Nissim G., Goldberg M. (2017). It's in the cards: The contribution of illustrated metaphor cards to exploring values within narratives. *Qualitative Health Research*, 27(1), 138–151. <https://doi.org/10.1177/1049732315609897>
- Maree, J., & Fabio, A. (2018). Integrating personal and career counseling to promote sustainable development and change. *Sustainability*, 10(11), 4176. <https://doi.org/10.3390/su10114176>
- McIlveen, P. (2007). Counsellors' personal experience and appraisal of my career chapter. *Australian Journal of Career Development*, 16(2), 12-19. <https://doi.org/10.1177/103841620701600204>

- McIlveen, P., McGregor-Bayne, H., Alcock, A., & Hjertum, E. (2003). Evaluation of a semi-structured career assessment interview derived from systems theory framework. *Australian Journal of Career Development, 12*(3), 33-41. <https://doi.org/10.1177/103841620301200306>
- McIlveen, P., Midgley, W. (2015). A philosophical consideration of qualitative career assessment. In McMahon, M., Watson, M. (eds) *Career assessment*. Career Development Series. Sense Publishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6300-034-5_2
- McMahon, M., & Patton, W. (2002). Using qualitative assessment in career counselling. *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 2*, 51-66. <https://doi.org/10.1023/A:101428340749>
- McMahon, M., Patton, W., & Watson, M. (2003). Developing qualitative career assessment processes. *The Career Development Quarterly, 51*(3), 194-202. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2003.tb00601.x>
- McMahon, M., & Watson, M. (2008). Systemic influences on career development: Assisting clients to tell their career stories. *The Career Development Quarterly, 56*(3), 280-288. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00043.x>
- McMahon, M., & Watson, M. (2009). Career psychology research challenges: A systems theory response. *South African Journal of Psychology, 39*(2), 184-194. <https://doi.org/10.1177/008124630903900204>
- McMahon, M., & Watson, M. (2015). Qualitative career assessment: Future directions. In M. McMahon & M. Watson (Eds.), *Career assessment: Qualitative approaches* (ss. 257-262). Sense.
- McMahon, M., Watson, M., & Lee, M. C. Y. (2019). Qualitative career assessment: A review and re-consideration. *Journal of Vocational Behavior, 110*(B), 420-432. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.03.009>
- McMahon, M., Watson, M., & Patton, W. (2005). Qualitative career assessment: Developing the My System of Career Influences Reflection Activity. *Journal of Career Assessment, 13*(4), 476-490. <https://doi.org/10.1177/1069072705277930>
- Whiston, S., & Rahardja, D. (2005). Qualitative career assessment: An overview and analysis. *Journal of Career Assessment, 13*(4), 371-380. <https://doi.org/10.1177/1069072705277910>
- Peavy, R. V. (2000). A sociodynamic perspective for counselling. *Australian Journal of Career Development, 9*(1), 17-24. <https://doi.org/10.1177/103841620000900105>
- Pryor, R. (2007). Assessing complexity: Integrating being and becoming. *Journal of Employment Counseling, 44*(3), 126-134. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2007.tb00031.x>
- Psikolojik Danışma Etik Kodları (2021). Türk PDR Derneği Yayınları.
- Savickas, M. L. (1993). Career counseling in the postmodern era. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly, 7*, 205-215.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42-70). John Wiley & Sons, Inc.
- Schultheiss, D. E. (2005). Qualitative relational career assessment: A constructivist paradigm. *Journal of Career Assessment, 13*(4), 381-394. <https://doi.org/10.1177/1069072705277912>
- Slaney R. B., Moran W. J., Wade J. C. (1994). Vocational card sorts. In Mastie M. M., Whitfield E. A. (Eds), *A counsellor's guide to career assessment instruments* (pp. 347-360). National Career Development Association.
- Stead, G. B., & Davis, B. L. (2015). Qualitative career assessment: Research evidence. In M. McMahon & M. Watson (Eds.), *Career assessment: Constructivist approaches* (pp. 21- 30), Sense.
- Rehffuss, M. (2009). The future career autobiography: a narrative measure of career intervention effectiveness. *The Career Development Quarterly, 58*(1), 82-90. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2009.tb00177.x>
- Thorngren, J. M., & Feit, S. S. (2001). The career-O-Gram: A postmodern career intervention. *The Career Development Quarterly, 49*(4), 291-303. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00957.x>
- Ulaş, Ö. (2019). Kariyer gelişiminde yeni yaklaşımlar: Planlanmış Şans Kuramı ve Kariyer Yapılandırma Kuramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (51)*, 356-385.

TERCİH SÜRECİNDE KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMASI VE REHBERLİĞİ

Ahmet AYAZ¹

| GİRİŞ

Türkiye’de her yıl milyonlarca öğrenci Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı’na (YKS) girmekte ve sınav sonuçlarını temel alarak tercih sürecini deneyimlemektedir. 2023 yılı verileri incelendiğinde YYS’ye giren öğrencilerin 2.995.638’si Temel Yeterlilik Testi, 1.980.503’ü Alan Yeterlilik Testi ve 173.003’ü Yabancı Dil Testi oturumuna katılmıştır (ÖSYM, 2023a). Bu öğrencilerin önemli bir kısmı üniversite tercihlerini yaparak bir mesleğe yönelik eğitim almaya başlamaktadır. Tercih süreci öğrencilerin profesyonel desteğe ihtiyaç duyduğu kritik bir dönemdir. Kariyer psikolojik danışmanlığı/rehberliği hizmetleri kapsamında verilen bu destek öğrencilerin geleceklerini biçimlendirdikleri önemli bir karar aşamasıdır.

Tercih sürecinin detaylı olarak işlendiği bu bölümde ilk olarak bu sürecin ne olduğu ve nasıl gerçekleştirildiği incelenmiştir. Ardından tercih sürecinde psikolojik danışmanların rolleri, sorumlulukları ve sahip olmaları gereken yeterlikler üzerine durulmuş, sonrasında ise tercih süreci kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları bağlamında ele alınmıştır. Daha sonra tercih sürecinde önemli bir faktör olan aile konusu üzerine durularak ailenin tercih sürecine etkileri örnek olaylarla açıklanmıştır. Sonraki bölümde bir psikolojik danışmanın gözünden tercih süreci ele alınmış ve son olarak tercih sürecinde psikolojik danışmanların deneyimledikleri etik problemler incelenmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Pr., ahmet.ayaz@hku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4081-2033

Tercih sürecinin yürütülmesinde ailelerin rolü büyük öneme sahiptir. Aileler öğrenciler için hem bir destek mekanizması hem de bir engel oluşturabilmektedir. Ailelerin öğrencilerin adına karar vermek istemeleri ve bu durumu bir baskı unsuru haline getirmeleri öğrencilerin tercih süreçleri önündeki en büyük problem alanları arasındadır. Psikolojik danışmanların bu noktada aile ve öğrenciler arasındaki uzlaşmayı sağlaması ve ailelerin tercih sürecinde destek mekanizması haline gelmeleri için ailelere yönelik çalışmaları planlamaları ve yürütmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Atli, A. & Keldal, G. (2017). Mesleki kişilik tipleri envanterinin geliştirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 73-93. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.330743>
- Ayaz, A., Özbay, Y., Demir, Ö. O., Akbaş, U. & Eğritiş, F. (2023, 11. 17-19). *Mesleki eğitim tercih envanterinin (METE) geliştirilmesi*. 24. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Ankara.
- Ayaz, A. (2023). Parsons'un özellik etmen kuramı. In N. Karacan Özdemir (Ed.), *Kariyer psikolojik danışmanlığında kuramlar* (pp. 17-38). Nobel.
- Bacanlı, F., Eşici, H., & Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(40), 198-211. <https://doi.org/10.17066/pdrd.71875>
- Can, A. & Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346. <https://doi.org/10.17240/aibu-efd.2014.14.2-5000091542>
- Çetin Gündüz, H., & Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1008-1022. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.282397>
- Eraslan Çapan, B. & Korkut Owen, F. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin mesleğe ilişkin akılcı olmayan düşünceleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 360-368. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.359575>
- Güvendi, M. (2000). İlköğretim okulları ikinci kademesinde yürütülmekte olan rehberlik etkinlikleri ve öğrenci beklentilerine ilişkin bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 51-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11135/133177>
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F. & Doğan, H. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 284-299. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70449>
- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Psychological Assessment Resources
- Holland, J. L., Johnston, J. A., & Francis Asama, N. (1994). More evidence for the relationship between Holland's personality types and personality variables. *Journal of Career Assessment*, 2(4), 331-340. <https://doi.org/10.1177/106907279400200401>
- Karacan Özdemir, N., & Ayaz, A. (2020). Endüstri 4.0 Çerçevesinde Kariyer Gelişimini Destekleme Hizmetlerinin Yapılandırılması: İhtiyaçlar, Öncelikler ve Gereklilikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* (1), 96-102. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/higheredusci/issue/61501/918339>
- Karacan Özdemir, N., Ayaz, A., Karaçay, G. & Çorbacı, I. (2021). Üniversite tercih danışmanlığı sürecinde psikolojik danışmanların yaşadığı etik sorunlar. *Eğitim ve Bilim*, 46(207), 315-337. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2021.8933>
- Korkut Owen, F., Kepir, D., Özdemir, S., Ulaş, Ö., Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151. <https://doi.org/10.17860/efd.87701>

- Kuzgun, Y. & Bacanlı, F. (2012). *Lise öğrencileri için mesleki uygunluk ölçeği el kitabı* (4.basım). Nobel
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2013). Social cognitive model of career self-management: Toward a unifying view of adaptive career behavior across the life span. *Journal of Counseling Psychology*, 60(4), 557–568. <https://doi.org/10.1037/a0033446>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. In D. Brown (Ed.), *Career Choice and Development*. (pp.750-754). Jossey-Bass
- Meydan, B. (2020). Yaşam boyu kariyer gelişimi. In D. M. Siyez & T. Mutlu Çaykuş (Ed.), *Ergenlik döneminde kariyer gelişimi* (pp. 167-194). Pegem Akademi
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Tercih danışmanlığı kılavuzu*. ORGM. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/26142342_2018_Tercih_DanYYmanliYY_KILAVUZU.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2023). *Tercih danışmanlığı kılavuzu*. ORGM. <https://orgm.meb.gov.tr/www/2023-tercih-danismanligi-birimleri-uygulama-kilavuzu-yayimlandi/icerik/2398>
- Mutlu Çaykuş, T. (2021). Kariyer gelişim kuramları. In Ö. Ulaş Kılıç (Ed.), *Vaka örnekleriyle desteklenmiş kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları* (pp. 149-167). Nobel
- National Career Development Association (NCDA) (2009). *Career counseling competencies*. NCDA. https://ncda.org/aws/NCDA/pt/sd/news_article/37798/_self/layout_ccmsearch/true
- Nyarko-Sampson, E. (2015). Self-knowledge, family influence, level of career knowledge and Ghanaian senior secondary school students' aspiration for entrepreneurial careers. *Journal of Educational Research and Development*, 8(1), 338-348. <https://journal.ucc.edu.gh/index.php/gje/article/view/469>
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) (2023a). *2023 –YKS Sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,25647/2023-yks-sinav-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html>
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) (2023b). *Sıkça sorulan sorular*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,25361/2023-yks-sikca-sorulan-sorular.html>
- Özcan, M., ve Eranil, A. K. (2018). Meslek seçimi kapsamında: Anne baba tutumu ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 7(2), 1291-1304. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/38234/442090>
- Özönlü, B. ve Bacanlı, F. (2015). Kariyer seçiminde aile etkisi ölçeği'nin lise öğrencileri için Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 13-32. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/26087/274922>
- Peterson, N., & Sager, C. E. (2010). *The dictionary of occupational titles and the occupational information network*. In J. L. Farr & N. T. Tippins (Eds.), *Handbook of employee selection* (pp. 887–908). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Sankır, H., & Sankır, Ş. (2019). Öğrencilerin kariyer tercihi olarak sanata yönelmelerinde aile ve öğretmenlerin rolü: Güzel sanatlar lisesi örneği. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 173-191. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7953>
- Savickas, M. L. (2002). Reinvigorating the study of careers. *Journal of Vocational Behavior*, 61(3), 381–385. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2002.1880>
- Savickas, M. L. (2011). Career counseling. American Psychological Association.
- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661–673. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J-P, Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Esbroeck, R. V. & Vianen, A.E.M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75, (3), 239-250, <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004>
- Sharf, R.S. (2016). *Applying Career Development Theory to Counseling*. Cengage Learning.
- Spokane, A. R., & Glickman, I. T. (1994). Light, information, inspiration, cooperation: Origins of the clinical science of career intervention. *Journal of Career Development*, 20(4), 295–304. <https://doi.org/10.1007/BF02106302>

- Super, D. E. (1955). Transition: from vocational guidance to counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 2(1), 3–9. <https://doi.org/10.1037/h0041630>
- Super, D. E. (1980). A Life-Span, Life-Space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)
- Şen-Baz, D. (2023). Sosyal bilişsel kariyer kuramı. In N. Karacan Özdemir (Ed.), *Kariyer psikolojik danışmanlığında kuramlar* (pp. 155-178). Nobel
- Taylor, H. T. (1994). A senior practitioner's perspective of Frank Parsons. *Journal of Career Development*, 20(4), 321-325. <https://doi.org/10.1177/089484539402000407>
- Tuzgöl Dost, M., & Keklik, İ. (2012). Alanda Çalışanların Gözünden Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 389-407. <https://dergipark.org.tr/pub/maeuefd/issue/19396/206064>
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: Güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kpdd/issue/51379/596807>

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN İŞ YAŞAMINA GEÇİŞ VE İŞ ARAMA BECERİLERİ

Ayşenur BÜYÜKGÖZE-KAVAS¹

GİRİŞ

Üniversiteden iş yaşamına geçiş, birçok genç için önemli bir kariyer geçişi olarak karşımıza çıkmakta ve beliren yetişkinlik döneminin önemli bir gelişimsel görevi olarak görülmektedir (Dietrich vd., 2012). Gençlerin işgücü piyasalarına geçişleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Gençlerin kariyer örüntüleri, içinde bulunulan ülkenin eğitim sisteminin özellikleri, istihdam politikaları ve ekonominin genel durumu gibi bağlamsal faktörlerden etkilenmektedir. Araştırmalar başarılı bir şekilde okuldan işe geçişin uzun vadede hem kariyer hem de kişisel gelişim açısından önemli sonuçları olduğunu göstermektedir. Örneğin, okul hayatından iş yaşamına geçişte başarılı olmanın uzun vadede de iş doyumunu (Pinquart vd., 2003) ve yaşam doyumunu gibi genel iyilik hali ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Litalien vd., 2013). Ayrıca, *başarılı* bir okuldan işe geçişin neyi veya neleri içerdiği konusunda büyük bir çeşitlilik vardır. Örneğin, para kazanmak için işe girmenin yani istihdam edilmenin ötesinde, iyi olmak ve anlam bulmak da *başarılı* veya *uyumlu* bir okuldan işe geçişin temel özellikleri haline gelmiştir (Akkermans, Blokker, vd., 2021).

Okuldan işe geçiş süreci bundan 20 ya da 30 yıl öncesine kıyasla oldukça fazla değişim geçirdiği için eğitimden iş piyasasına geçiş artık basit ve otomatik bir geçiş olmaktan çıkmıştır (Akkermans, Blokker, vd., 2021; de Vos vd., 2020; Krahn vd., 2015). Günümüzün hızla değişen ekonomik şartları, teknolojideki hızlı gelişim, iş dünyasının öngörülemezlikleri ve her geçen gün artan beklentileri yeni mezunları iş dünyasındaki değişikliklere uyum sağlamak için hazırlıklı olmaya zor-

¹ Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., aysenur@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9072-7040

KAYNAKLAR

- Akkermans J., Blokker R., Buers C., Heijden B. V. d., & Vos A. D. (2021). Ready, set, go! School- to- work transition in the new career. In Anne Marshall E., Symonds Jennifer E. (Eds.), *Young adult development at the school-to-work transition* (pp. 77–104). University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190941512.003.0004>.
- Akkermans, J., Nykänen, M., & Vuori, J. (2015). Practice makes perfect? Antecedents and consequences of an adaptive school-to-work transition. In J. Vuori, R. Blonk, & R. H. Price (Eds.), *Sustainable working lives: Managing work transitions and health throughout the life course* (pp. 65–86). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9798-6_5
- Chen, D. (2023). Toward an understanding of 21st-century skills: From a systematic review. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 23, 275–294. <https://doi.org/10.1007/s10775-021-09511-1>.
- de Vos A., van der Heijden B. I. J. M., & Akkermans J. (2020). Sustainable careers: Towards a conceptual model. *Journal of Vocational Behavior*, 117, 103196. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.06.011>.
- Dietrich J, Parker P, & Salmela-Aro K (2012). Phase-adequate engagement at the post-school transition. *Developmental Psychology*, 48(6), 1575–1593. <https://doi.org/10.1037/a0030188>.
- Günay, A., & Çarıklı, İ. H. (2019). İnsan kaynakları işe alım süreçlerinde kullanılan psikoteknik testlere ilişkin bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23), 178-194. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.515315>
- Krahn H. J., Howard A. L., & Galambos N. L. (2015). Exploring or floundering? The meaning of employment and educational fluctuations in emerging adulthood. *Youth & Society*, 47(2), 245–266. <https://doi.org/10.1177/0044118X12459061>.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek gelişimi ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel.
- Litalien D., Lüdtke O., Parker P., & Trautwein U. (2013). Different pathways, same effects: Autonomous goal regulation is associated with subjective well-being during the post-school transition. *Motivation and Emotion*, 37(3), 444–456. <https://doi.org/10.1007/s11031-012-9328-z>.
- Davey, K. M., & Arnold, J. (2000). A multi-method study of accounts of personal change by graduates starting work: Self-ratings, categories and women's discourses. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 73, 461-486. <https://doi.org/10.1348/096317900167164>
- Özgüven, İ. E. (2004). *Görüşme ilke ve teknikleri* (3. baskı). Ankara: Nobel.
- Öztemel, K. (2019). *Kariyer planlama ve geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pinquart M., Juang L. P., & Silbereisen R. K. (2003). Self-efficacy and successful school-to work transition: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 63(3), 329–346. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00031-3](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00031-3).
- Skorikov, V. (2007). Continuity in adolescent career preparation and its effects on adjustment. *Journal of Vocational Behavior*, 70(1), 8–24. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2006.04.007>
- Super, D. E., Savickas, M. L., & Super, C. M. (1996). The life span, life space approach to careers. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (3rd ed., pp. 121–178). Jossey-Bass.
- Yeşilyaprak, B. (2019). *21.Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri* (Gözden geçirilmiş 28. baskı) Ankara: Nobel.
- World Economic Forum (2023). *Future of jobs report 2023*. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/> adresinden indirilmiştir.

KIRILGAN GRUPLARA MENSUP ÖĞRENCİLERE YÖNELİK KARIYER HİZMETLERİ

Dilek Yelda KAĞNICI¹

GİRİŞ

Bireyin duyguları, davranışları ve düşünceleri içinde doğup büyüdüğü coğrafyadan kaçınılmaz olarak etkilenmektedir. Dolayısıyla kültürün insan hayatının hemen hemen tüm alanlarında olduğu gibi kariyer gelişim sürecinde de bir rolü vardır. Kariyer psikolojik danışmanlığı hizmeti sunan ruh sağlığı uzmanlarının da kültürün kariyer gelişim sürecindeki rolünün farkında olması gerekmektedir (Kağnıcı, 2020; Pişkin, 2022).

Kültür kariyer gelişim sürecini farklı yönlerden şekillendirebilmektedir. Örneğin bazı kültürlerde önemli olan sosyal normlardır ve bireyler bu sosyal rollere uygun davranmakta ve kendilerini ait hissettikleri grubun önceliklerini, kendininkinin önünde tutmaktadırlar (Zhano ve Chen, 2008). Yapılan bir çalışmada ikamet izni olmayan Latin kökenli öğrencilerin bireysel ihtiyaç ve arzularından ziyade ailelerinin kolektif çıkarlarına öncelik verdikleri, okul dışında çalışarak ailelerine destek oldukları görülmüştür (Storlie, 2016). Bilindiği üzere kariyer gelişim sürecinde en önemli bilgi kaynakları genellikle çocukların hayatlarındaki önemli kişilerdir. Hatta çoğu zaman da aile özellikle toplulukçu kültürlerde kariyer kararı verme aşamasında oldukça etkilidir (Gelfand ve Christakopoulou, 1999; Pişkin, 2002; Sovet ve Metz, 2014; Tanhan ve Yılmaz, 2017).

Yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, engellilik, etnik köken gibi dezavantaj oluşturabilen koşullar kariyer gelişim sürecinde dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bu koşullara sahip olan gruplar alanyazında dezavantajlı ya da kırılğan gruplar olarak

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., yelda.kagnici@ege.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5201-4784

SONUÇ

Sonuç olarak kariyer gelişim süreçlerinin beklendik zorlukları kırılgan gruplar sözü konusu olduğunda daha da dikkatle ele alınmalıdır. Olası zorlukların kırılgan gruba mensup öğrencileri daha fazla umutsuzluğa yöneltebileceği göz önünde bulundurularak kırılgan grupları güçlendirmek üzerine kariyer hizmetlerini planlamak uygun olacaktır. Tüm süreçte güncel kariyer gelişim kuramlarını temel almak ve kültüre duyarlı bir yaklaşımla hizmetleri planlamak istendik sonuçları elde etmeye katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- ACA Advocacy Competencies (2003). *Advocacy competencies*. <http://www.counseling.org/> adresinden ulaşılmıştır.
- Akkurt, N. (2020). Yoksul ve farklı etnik kökene mensup bireylerle kariyer psikolojik danışmanlığı. D. Y. Kağnıcı (Eds). *Dezavantajlı gruplarla kariyer psikolojik danışmanlığı içinde (s.165-192)*. Pegem: Ankara
- Ali, S. R., & Menke, K. A. (2014). Rural Latino youth career development: An application of social cognitive career theory. *Career Development Quarterly*, 62(2), 175–186. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2014.00078.x>
- Ali, S. R., Brown, S. D. & Loh, Y. (2017). Project HOPE: Evaluation of health science career education programming for rural Latino and European American Youth. *The Career Development Quarterly*, 65, 57-71.
- Arthur, N., Collins, S., McMahon, M., & Marshal, C. (2009). Career practitioners' views of social justice and barriers for practice. *Canadian Journal of Career Development*, 8, 22-31
- Aslan, Ş. ve Türk, F. (2022). Bilişsel esneklik ve psikolojik esneklik kavramlarının karşılaştırılması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 119-130.
- Balın, E., Salman, N. & Niles, S. G. (2022). Umut Eylem Kuramı. Bacanlı, F. ve A. Büyükgöze-Kavas, (Eds). *Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller içinde (s. 281-311)*. Ankara: Pegem
- Betz, N. E. (2005). Women's career development. In S. D. Brown & R. W. Lent (Ed.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. John Wiley & Sons Inc
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (1996). A social cognitive framework for career choice counseling. *Career Development Quarterly*, 44, 354–366.
- Caillods, F. (1998). *Education strategies for disadvantaged groups: Some basic issues*. UNESCO, International Institute for Educational Planning.
- Chen, C.P. (2008). Career guidance with immigrants. In J.A. Athanasou, R. Esbroeck, (Ed.), *International handbook of career guidance* (p. 419-442). Springer.
- Chung, Y. B. (2013). Kültürel açıdan yeterliliği olan kariyer gelişimi müdahaleleri sağlamak. İçinde 21. *yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri*. (F. K. Owen, Çev. Ed)(s. 128-165). Nobel Yayıncılık
- Chung, R. C. & Bemak, F. (2018). *Sosyal adalet psikolojik danışmanlığı* (Çev. V. Yorgun). Mentis Yayıncılık
- Eken, E. (2020). Yaşlı ve engelli bireylerle kariyer psikolojik danışmanlığı. D. Y. Kağnıcı (Eds). *Dezavantajlı gruplarla kariyer psikolojik danışmanlığı içinde (s 195-243)*. Pegem: Ankara
- Eshelman, A. J., & Rottinghaus, P. J. (2015). Viewing adolescents' career futures through the lenses of socioeconomic status and social class. *The Career Development Quarterly*, 63, 320-332.
- Fisher, T. A. & Padmawidjaja, I. (1999). Parental influences on career development perceived by African American and Mexican American college students. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 27, 136–152. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1999.tb00220.x>

- Dari, T., Chan, D. & Del Re, J. (2021). Integrating culturally responsive group work in schools to foster the development of career aspirations among marginalized youth. *The Journal for Specialists in Group Work*, 46:1, 75-89, DOI:10.1080/01933922.2020.1856255
- Gabrielli, G. & Impicciatore, R. (2022). Breaking down the barriers: educational paths, labour market outcomes and wellbeing of children of immigrants, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48:10, 2305-2323, DOI: 10.1080/1369183X.2021.1935655
- Gelfand, M.J., & Christakopoulou, S. (1999). Culture and negotiator cognition: Judgment accuracy and negotiation processes in individualistic and collectivistic cultures. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 79(3), 248-26.
- Gibson, D. M. (2005). The use of genograms in career counseling with elementary, middle and high school students. *The Career Development Quarterly*, 53,353-362.
- Gottfredson, L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. In D. Brown (Ed.), *Career choice and development* (pp. 85-148). John Wiley and Sons.
- Gökçen, M. ve Büyükgöze-Kavas, A. (2018). Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: bir ölçek geliştirme çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 48-67
- Grant, K.L., Springer, S.I., Tuttle, M. & Reno, M. (2021) Small-group counseling intervention to support career exploration of rural middle school students. *The Journal for Specialists in Group Work*, 46:1, 108-127, Doi:10.1080/01933922.2020.1856254
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J., & Johnston, J. A. (2014). *Career counseling: Holism, diversity, and strengths* (4th ed.). American Counseling Association.
- Hays, P. A. (2008). Addressing cultural complexities in practice: Assessment, diagnosis, and therapy (2nd edition). Washington, D.C.: American Psychological Association
- Hayes, S. C., Strosahl, K. D., Bunting, K., Twohig, M., & Wilson, K. G. (2004). What is Acceptance and Commitment Therapy? In S. C. Hayes & K. D. Strosahl (Eds.), *A practical guide to Acceptance and Commitment Therapy* (pp. 3-29). Springer-Verlag.
- Hughes, D., Rodriguez, J., Smith, E. P., Johnson, D. J., Stevenson, H. C., & Spicer, P. (2006). Parent's ethnic-racial socialization practices: A review of research and directions for future study. *Developmental Psychology*, 42, 747-770. doi:10.1037/0012-1649.42.5.747
- Hsien, H. & Huang, J. (2014). The effect of socioeconomic status and proactive personality on career decision self efficacy. *The Career Development Quarterly*, 62, 29-43. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2014.00068.x>
- Jang, H., Pak, S., & Lee, D. (2019). Meta-analysis: The role of race/ethnicity and gender in career choice. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 9(2), 119-135. <https://doi.org/10.18401/2019.9.2.8>
- Juntunen, C. L., Barraclough, D. J., Broneck, C. L., Seibel, G. A., Winrow, S. A., & Morin, P. M. (2001). American Indian perspectives on the career journey. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 274-285. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.48.3.274>
- Kağnıcı, D. Y. (2020). Kariyer psikolojik danışmanlığında çokkültürlülük, sosyal adalet ve hak savunuculuğu. D. Y. Kağnıcı (Eds). *Dezavantajlı gruplarla kariyer psikolojik danışmanlığı içinde (s.)*. Pegem: Ankara
- Kırdök, O., Siyez, D. M., Işık, E. ve Yıldırım, A. (2022). *Okulda bireysel kariyer psikolojik danışmanlığı el kitabı*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Lapan, R. T. (2004). *Career development across the K-16 years: Bridging the present to satisfying and successful futures*. American Counseling Association.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45(1), 79-122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lerner, R. M., Dowling, E. M., & Anderson, P. M. (2003). Positive youth development: Thriving as the basis of personhood and civil society. *Applied Developmental Science*, 7(3), 172-180. doi:10.1207/S1532480XADS0703_8
- Lindo, N. A. & Ceballos, P. (2020). Child and adolescent career construction: An experi-

- ve arts group intervention. *Journal of Creativity in Mental Health*, 15:3, 364-377, DOI: 10.1080/15401383.2019.1685923
- Matlin, M. (2012). *The psychology of women*. Wadsworth.
- Maree, J. G., & Molepo, J. M. (2007). Changing the approach to career counselling in a disadvantaged context: A case study. *Australian Journal of Career Development*, 16(3), 62-70.
- Mayer, E. S. (2003). What is a disadvantaged group? http://www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_DisadvantagedGroup.pdf
- Mayo, J. A. (2001). Life analysis: Using life story narratives in teaching life-span developmental psychology. *Journal of Constructivist Psychology*, 14, 25-41.
- McWhirter, E. H., & McWhirter, B. T. (2016). Critical consciousness and vocational development among Latina/o high school youth: Initial development and testing of a measure. *Journal of Career Assessment*, 24, 543-558.
- McWhirter, E. H., Rojas-Arau'z, B. O., Ortega, R., Combs, D. Cendejas, C. & McWhirter, B. T. (2019). ALAS: An intervention to promote career development among Latina/o immigrant high school students. *Journal of Career Development* 2019, 46(6), 608-622.
- Meydan, B. (2020). Kadınlar ve lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks (LGBTI+) bireylerle kariyer psikolojik danışmanlığı. D. Y. Kağnıcı (Eds). *Dezavantajlı gruplarla kariyer psikolojik danışmanlığı içinde (s.111-131)*. Pegem: Ankara
- National Career Development Association. (2009). *Minimum competencies for multicultural career counseling and development*. Author. https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/26627?ver=50664
- Niles, S.G., Yoon, H.J., Balin, E. & Armunndson, N.A. (2010). Using a hope-centered model of career development in challenging times. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34),101-108.
- Pace, D., & Quinn, L. (2000). Empirical support of the overlap between career and mental health counseling of university students. *Journal of College Student Psychotherapy*, 14(3), 41-50. doi:10.1300/j035v14n03_06
- Pearson, S. M., & Bieschke, K. J. (2001). Succeeding against the odds: An examination of familial influences on the career development of professional African American women. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 301-309.
- Pişkin, M. (2002). Çocuğun kariyer planlamasında ailenin rolü. *İçinde 2001. yılı aile raporu (s. 245-272)*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Pişkin, M. (2022). Çok kültürlü kariyer psikolojik danışması. Bacanlı, F. ve A. Büyükgöze-Kavas, Eds). *Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller içinde (s. 367-419)*. Ankara: Pegem
- Reid, H., & West, L. (2016). Negotiating professional and personal biographies in a liquid world: Creating space for reflexive innovation in career counselling. *British Journal of Guidance & Counseling*, 44, 1-14. doi: 10.1080/03069885.2016.1145014
- UNICEF (2018) <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=33&mnid=65&d=1&dil=tr>
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13 (4), 249-275.
- Somech, A. (2000). The independent and the interdependent selves: Different meanings in different cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 161-172.
- Soresi, S., & Nota L. (2004). School inclusion. In J. Rondal, R. Hodapp, S. Soresi, E. Dykens, ve L. Nota (Eds.) *Intellectual disabilities. Genetics, behaviour, and inclusion* (pp. 114-156). Whurr.
- Soresi, S., Nota, L., & Ferrari, L. (2006). Family setting in down syndrome. In J. A. Rondal ve J. Perera (Eds.), *Down Syndrome: Neurobehavioural Specificity* (pp. 191-211). Wiley.
- Soresi, S., Nota, L., Ferrari, L., & Solberg, V.S. (2008). Career guidance for persons with disabilities. In J.A. Athanasou, & R. Esbroeck, (Ed.), *International handbook of career guidance* (pp. 405-418). Springer.
- Sovet, L. & Metz, A.J. (2014). Parenting styles and career decision-making among French and Korean adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 84, 345-355

- Storlie, C. (2016). Exploring school counselor advocacy in the career development of undocumented Latino youth. *Journal for Social Action in Counseling and Psychology*, 8, 70-87.
- Storlie, C. A., Chan, C. D. & Vess, L. (2019). Examining positive youth development in diverse youth through the future career autobiography. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 5:2, 189-203, Doi:10.1080/23727810.2019.1609837
- Sue, D. W., Arrendondo, P. ve McDavis, R. J. (1992). *Multicultural counseling competencies and standards: A call to professionals*. www.aca.org adresinden 4 Nisan 2007 tarihinde elde edildi.
- Suh S., Suh, J, & Houston, I. (2007). Predictors of categorical at-risk high school dropouts. *Journal of Counseling and Development*, 85, 196
- Tanhan, F., ve Yılmaz, Ü. (2017). Öğrencilerin kariyer seçimlerinde aile ve sosyal medyanın etkisinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 145-157
- Watkinson, J. S., & Hersi, A. A. (2014). School counselors supporting African immigrant students' career development: A case study. *The Career Development Quarterly*, 62(1), 44-55.
- Wehmeyer, M. L., Lattimore, J., Jorgensen, J. D., Palmer, S. B., Thompson, E., & Schumaker, K. M. (2003). The Self-Determined Career Development Model: A pilot study. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 19, 79-87
- World Health Organization (n.d.). *ICF beginner's guide: Towards a common language for functioning, disability and health*. <https://www.who.int/publications/m/item/icf-beginner-s-guide-towards-a-common-language-for-functioning-disability-and-health>
- Young, R. A., Marshall, S. K., & Valach, L. (2007). Making career theories more culturally sensitive: Implications for counseling. *The Career Development Quarterly*, 56(1), 4-18.
- Zhao, J. & Chen, L. (2008). Individualism, collectivism, selected personality traits, and psychological contract in employment – A comparative study. *Management Research News*, 31(4), 289-304.

KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞINDA İNTERNET VE YAPAY ZEKÂ TABANLI UYGULAMALAR VE ÇEVİRİM İÇİ KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI

Nurten KARACAN ÖZDEMİR¹

Hatice Kübra ÖZDOĞAN²

| GİRİŞ

Kariyer hizmetleri, tarih boyunca toplumsal değişimlerle uyumlu biçimde dönüşmüştür. 21. yüzyılda küresel değişimler ve teknolojinin gelişimi, iş dünyasını şekillendirmesinin yanı sıra kariyer psikolojik danışmanlarının uygulamalarına yenilikçi yaklaşımlar sunmaktadır. Bir diğer ifadeyle modern dünyada dijital teknolojinin gelişimi, mesleki rehberlik ve kariyer psikolojik danışmanlığı uygulamalarını dönüştürmekte, geleneksel hizmetler yerini teknolojiyle bütünleştirilmiş kariyer psikolojik danışmanlığı uygulamalarına bırakmaktadır (Kovacheska, 2022).

Kariyer psikolojik danışmanlığının teknolojiyle bütünleşmesinin farklı aşamalardan geçtiğini söylemek mümkündür. 1960-1980 yılları arasında bilgisayar tabanlı uygulamalar ortaya çıkmış, 1980'lerden 1990'ların sonuna kadar internetteki gelişmelerle birlikte web tabanlı uygulamalar geliştirilmiş ve son olarak yeni yüzyılın başlangıcından itibaren yapay zekâ destekli araçlar gündeme gelmiştir. Bilgisayar destekli uygulamalar, öğrencilerin kariyer kararı verme ve kariyer planlamalarını desteklemek için geliştirilmiş ilk uygulamalardır. Ardından internet/web tabanlı uygulamalar, geliştirilen bu bilgisayar tabanlı uygulamaları web ortamına taşıyarak erişimi ve kullanımı kolaylaştırmış; danışanların kariyer psikolojik danışmanları birlikte ya da kendi kendilerine bu kaynaklardan faydalanmalarını sağlamıştır. Ya-

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., nurtenkaracan@hacettepe.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2909-6857

² Arş. Gör., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., ozdogankh@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4905-7123

| KAYNAKLAR

- Akkök, F., & Hughes, D. (2021). Career chat: the art of AI and the human interface in career development. *Digital transitions in lifelong guidance: Rethinking careers practitioner professionalism: A CareersNet expert collection* içinde (s. 91–102). <https://data.europa.eu/doi/10.2801/539512>
- Avrupa Komisyonu (2017). Mobile mentor application “Mentor App”.
- Aybek, E. ve Çıkrıkçı, R. N. (2018). Kendini Değerlendirme Envanteri'nin bilgisayar ortamında bireye uyarlanmış test olarak uygulanabilirliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 117–141.
- Bacanlı, F., Hamamcı, Z. ve Doğan, H. (2013). *Türkiye’de ergen öğrenciler için gelişimsel ve kapsamlı online ideal kariyer karar verme sistemi geliştirme ve etkililiğinin değerlendirme*. TÜBİTAK tarafından desteklenen 110K418 No’lu SOGAB Projesi, Ankara.
- Barnett, J. E. ve Johnson, W. B. (2015). Integrating technology into counseling practice. J.E. Barnett & W.B. Johnson (Eds.), *Ethics Desk Reference for Counselors* içinde (s. 209–213). <https://doi.org/10.1002/9781119221555.ch19>
- Cai, I. (2020). The Protagonist: Using Artificial Intelligence & Storytelling to Make Value-Based Career Decisions. *Master of Applied Positive Psychology (MAPP) Capstone Projects*. 247. https://repository.upenn.edu/mapp_capstone/247
- Canva (2023). https://www.canva.com/tr_tr/cv-ozgecmis/sablonlar/
- Careerflow (2023). <https://www.careerflow.ai>
- CareersCraft (2023). <https://education.minecraft.net/tr-tr/lessons/careerscraft>
- Career Cruising (2023). <https://public.careercruising.com/>
- CareerOneStop (2023). <https://www.careeronestop.org>
- Castro, D., New, J. (2016). *The promise of artificial intelligence*. <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-53560-ea.pdf>
- ChatGPT (2023). <https://chat.openai.com>
- CiCi (2023). <https://cicichat.co.uk>
- Coursera (2023). <https://www.coursera.org>
- Ducrow, T. (2023). *AI unveiled: Career development professionals and ai-driven pathways to success*. <https://www.linkedin.com/pulse/ai-unveiled-career-development-professionals-pathways-ducrow-ph-d->
- Dugger, S. M. (2015). *Foundations of career counseling: A case-based approach*. Pearson.
- Forage (2023). <https://www.theforage.com>
- Fulmer, R. (2019). Artificial intelligence and counseling: Four levels of implementation. *Theory & Psychology*, 29(6), 807–819. <https://doi.org/10.1177/0959354319853045>
- Gati, I. ve Asulin-Peretz, L. (2011). Internet-based self-help career assessments and interventions: Challenges and implications for evidence-based career counseling. *Journal of Career Assessment*, 19(3), 259–273. <https://doi.org/10.1177/1069072710395533>
- Guleria, P. ve Sood, M. (2022). Explainable AI and machine learning: Performance evaluation and explainability of classifiers on educational data mining inspired career counseling. *Education and Information Technologies*, 28(1), 1081–1116. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11221-2>
- Handshake (2023). <https://joinhandshake.com>
- Harris-Bowlsbey, J. (2013). Computer-assisted career guidance systems: A part of NCDA history. *The Career Development Quarterly*, 61(2), 181–185. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2013.00047.x>
- Hendahewa, C., Dissanayake, M., Samaraweera, S., Wijayawickrama, N., Ruwanpathirana, A. ve Karunananda, A. S. (2006). *Artificial intelligence approach to effective career guidance*. Sri Lanka Association for Artificial Intelligence (SLAAI), Colombo.
- Hirschi, A. (2018). The fourth industrial revolution: Issues and implications for career research and practice. *The Career Development Quarterly*, 66(3), 192–204. <https://doi.org/10.1002/cdq.12142>

- Hooley, T. (2012). How the internet changed career: Framing the relationship between career development and online technologies. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, 29(1), 3–12. <https://doi.org/10.20856/jnicec.2902>
- Hutchison, B., Stauffer, M. D. ve Bloch, D. P. (2012). Using information and technology. D. Capuzzi & M. D. Stauffer (Eds) *Career counseling: Foundations, perspectives, and applications* içinde (s. 197–222). Routledge
- ILO (2021). Digitalising career guidance services policy guidance note. https://www.ilo.org/skills/pubs/WCMS_841124/lang--en/index.htm
- ILO (2022). Inventory of the digital career guidance tools. https://www.ilo.org/skills/pubs/WCMS_841523/lang--en/index.htm
- Jacobson, M. D. ve Grabowski, B. T. (1982). Computerized systems of career information and guidance: A state-of-the-art. *Journal of Educational Technology Systems*, 10(3), 235–255. <https://doi.org/10.2190/70eq-3fpy-jy01-ue7m>
- Jobi (2023). <https://www.jobbot.me>
- Jobiri (2023). <https://www.jobiri.com/en/>
- Karalar, M. (2023). *Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini destekleyici çevrim içi karar verme becerileri programının web tabanlı olarak etkililiğinin sınanması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. OnDokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kariyer.net (2023). <https://www.kariyer.net>
- Kovacheska, M. (2022). *Bringing the benefits of career counselling/guidance to youth*. <https://euroguidance.eu/to-bring-the-benefits-of-career-counselling-guidance-to-the-youth>
- Karagülle, B. (2007). *Türkiye’de işsizliğe bir çözüm önerisi olarak Türkiye İş Kurumu’nun iş danışmanlığı hizmetleri* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Kuzgun, Y., Bozgeyikli, H. ve Timur, B. (2019). *Ortaöğretim bilgisayar destekli meslek rehberliği (BİLDEMER Ortaöğretim)*. Nobel.
- Kuzgun, Y. (2022). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (8. baskı). Nobel.
- LinkedIn (2023). <https://www.linkedin.com/advice/1/how-can-you-use-digital-tools-explore-make-career>
- Mindler (2023). <https://www.mindler.com>
- MyFuture (2023). <https://myfuture.edu.au>
- MyCareersFuture (2023). <https://www.mycareersfuture.gov.sg>
- MySkillsFuture (2023). <https://www.myskillsfuture.gov.sg/>
- National Career Development Association. (2015). *NCDA code of ethics*. https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/3395?ver=738700
- Nguyen, D. C., Dinh, N. H. D., Pham-Nguyen, C., Le Dinh, T. ve Nguyen Hoai Nam, L. (2022). ItCareer-Bot: A personalized career counselling chatbot. *Asian Conference on Intelligent Information and Database Systems* içinde (s. 423–436). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8234-7_33
- Niles, S. ve Garis, J. W. (1990). The effects of a career planning course and a computer-assisted career guidance program (SIGI PLUS) on undecided university students. *Journal of Career development*, 16(4), 237–248.
- Niles, S.G. ve Harris-Bowlsbey, J. (2017). *Career development interventions in the 21st century*. Pearson.
- OECD (2023). ODICY: Observatory on digital technologies in career guidance for youth. <https://www.oecd.org/stories/odicy/>
- O*NET OnLine (2023). <https://www.onetonline.org>
- OpenAI. (2023). *ChatGPT* (6 Kasım versiyonu) [Büyük dil modeli]. <https://chat.openai.com/chat>
- Özdoğan, H. K. ve Karacan Özdemir, N. (2023). 21. yüzyılda kariyer psikolojik danışmanlığı ve yapay zekâ uygulamaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2127–2152. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1326692>
- Pordelan, N. ve Hosseinian, S. (2021). Online career counseling success: the role of hardiness and

- psychological capital. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 21(3), 531–549. <https://doi.org/10.1007/s10775-020-09452-1>
- Prometheus (2016). *The online career counselling guide*. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2014-1-BG01-KA204-001560>
- Prediger, D. J. ve Swaney, K. B. (1995). Using UNIACT in a comprehensive approach to assessment for career planning. *Journal of Career Assessment*, 3(4), 429–451. <https://doi.org/10.1177/10690727950030041>
- Raut, R., Sharma, R. ve Kharbade, R. (2021). Krishna–The career guidance chatbot. *International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET)*, 8(12), 699–704. <https://www.irjet.net/archives/V8/i12/IRJET-V8I12121.pdf>
- Russell, S. J. ve Norvig, P. (2010). *Artificial intelligence a modern approach* (3. baskı). Pearson.
- Sampson, J. P., Osborn, D. S., Kettunen, J., Hou, P., Miller, A. K. ve Makela, J. P. (2018). The validity of social media–based career information. *The Career Development Quarterly*, 66(2), 121–134. <https://doi.org/10.1002/cdq.12127>
- Skillshare (2023). <https://www.skillshare.com>
- Symplicity (2023). www.symplicity.com/
- The MAPP Career Assessment (2023). <https://www.assessment.com>
- The Muse (2023). <https://www.themuse.com>
- TheWayUp! (2023). www.thewayup.co.uk
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi (2019). <https://www.cbiko.gov.tr>
- Türkiye İş Kurumu (2023). <https://www.iskur.gov.tr>
- Udemy (2023). <https://www.udemy.com>
- Westman, S., Kauttonen, J., Klemetti, A., Korhonen, N., Manninen, M., Mononen, A., Nittymaki, S. ve Paananen, H. (2021). Artificial intelligence for career guidance-current requirements and prospects for the future. *IAFOR Journal of Education*, 9(4), 43–62.
- Watts, A. G. (2002). The role of information and communication technologies in integrated career information and guidance systems: A policy perspective. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 2(3), 139–155. <https://doi.org/10.1023/A:1020669832743>
- Yenibirış.com (2023). <https://www.yenibiris.com>
- YouScience (2023). www.youscience.com
- Yükseköğretim Kurulu (2023). <https://yokatlas.yok.gov.tr>

KARIYER BİLGİ KAYNAKLARI

Ahmet AYAZ¹

| GİRİŞ

Çocukluk yaşlarından itibaren başlayan kariyer farkındalığı, ilerleyen gelişim dönemlerinde kariyer planlama süreciyle devam etmekte ve insan yaşamının büyük bir kısmında önemli bir gündem olarak yerini almaktadır. Kariyer farkındalığıyla başlayan ve kariyer planlamayla devam eden bu sürecin başarılı bir şekilde ilerlemesi için öğrencilerin/danışanların kariyer bilgilerine yoğun bir şekilde ihtiyaç duydukları görülmektedir. Kariyer bilgisi, kişilerin kariyer gelişim süreçlerinde ihtiyaç duydukları ve kariyer kararı, kariyer geçişi gibi konularda yararlanmak üzere farklı kaynaklardan topladıkları veriler olarak tanımlanmaktadır (Niles & Harris-Bowlsbey, 2013).

Kariyer bilgileri kişilerin kariyer planlama süreci içerisinde yer alan eğitim hayatı, meslek seçimi ve iş dünyasına yönelik olabilmektedir (Brown, 2012). Eğitim hayatıyla ilişkili olan kariyer bilgileri öğrenciler tarafından okullardan alınacak dersler, mesleki teknik okullarda uzmanlaşılacak alanlar, lisans ve lisansüstü eğitimde uzmanlaşılacak alanlar, farklı eğitim ve kurs olanakları, finansal destek verebilecek kurumlar hakkında olabilmektedir (Eraslan Çapan & Korkut Owen, 2020). Brown (2012) kariyer bilgilerinin danışanların eğitim süreci (mevcut eğitim dönemi ya da bir üst eğitim kurumuna geçiş) ve iş hayatına geçiş süreçlerinde yoğun olarak kullanıldığını belirtmektedir. Özellikle lise ve üniversite tercih süreci ile üniversiteden iş hayatına geçiş dönemi danışanların kariyer bilgilerine yoğun olarak ihtiyaç duydukları dönemlerdir. Bu dönemlerde öğrencilerin kariyer bilgilerine olan talepleri yoğunlaşsa

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD. ahmet.ayaz@hku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4081-2033

almaktadır. Çocukluk çağlarından ergenlik döneminin sonlarına kadar en önemli kariyer kaynakları arasında ebeveynler yer almaktadır. Kariyer farkındalığının oluşturulmasında, mesleklerin keşfedilmesinde, ilgi, yetenek, değer ve kişilik özellikleri gibi temel özelliklerin fark edilmesinde ebeveynlerin önemli rolü bulunmaktadır. Ergenlik döneminde ebeveynler kadar önemli bir diğer kariyer bilgi kaynağı ise okullar ve okullar içerisinde görev yapan psikolojik danışmanlar ve öğretmenlerdir. Okulların öğrencilerin için erişilebilir kariyer bilgi kaynağı olması özellikle dezavantajlı gruplar için fırsat eşitliğinin sağlanmasına önemli katkı sunmaktadır. Özellikle meslek seçim sürecinin gerçekleştiği lise döneminde psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin öğrencilere doğru/güvenilir kariyer bilgi kaynaklarına erişim sağlama ve bu kaynakları nasıl kullanacaklarına ilişkin sunacakları rehberlik çalışmaları öğrenciler için kritik öneme sahiptir.

Teknolojinin gelişmesi ve erişilebilirliğinin artmasıyla birlikte kariyer bilgi kaynaklarının da teknolojik alt yapılar kullanılarak öğrencilere ulaştırıldığı görülmektedir. Özellikle web siteleri, mobil uygulamalar ve sosyal medya organları önemli kariyer bilgi kaynakları haline dönüşmüştür. Türkiye’de de web tabanlı birçok kariyer bilgi sisteminin kullanıldığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi ve YÖK gibi kuruluşlar sunmuş oldukları bilgi kaynakları ile öğrencilerin kariyer planlama süreçlerinde güvenilir bilgilere erişimlerini kolaylaştırmaktadırlar. Bununla birlikte sosyal medya organlarının yaygın bir şekilde kariyer bilgi kaynağı olarak kullanıldığı görülmektedir. Kişisel deneyimlerin özgürce paylaşıldığı sosyal medya ortamı beraberinde bilginin doğruluğunun teyit edilmesi açısından önemli riskler de barındırmaktadır. Öğrencilerin sosyal medyadan elde ettikleri bilgilerin güvenilir, doğrulanabilir, ön yargıdan uzak, güncel ve kapsamlı olduğunu belirlemesi ve bilgileri bu kriterler bağlamında değerlendirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adell, A. M. (2002). *Strategies for improving academic performance in adolescents*. Pyramid.
- Bimrose, J., Hughes, D., & Barnes, S.A. (2011). *Integrating new technologies into careers practice: Extending the knowledge base*. UK Commission for Employment and Skills. <http://www.ukces.org.uk/assets/ukces/docs/publications/integratingnew-technologies-into-careers-practice.pdf>
- Brown, D. (2012). *Career information, career counseling, and career development*. Allyn and Bacon.
- Capuzzi, D. & Stauffer, M. D. (2012). *Career counselling: Foundations, perspectives and applications*. Routledge Taylor & Francis Group.
- Chin, M. Y., Blackburn Cohen, C. A., & Hora, M. T. (2018). *The role of career services programs and sociocultural factors in student career development* University of Wisconsin–Madison. <http://www.wcer.wisc.edu/publications/working-papers>
- Contomanolis, E., Cruzvergara, C., Dey, F. and Steinfeld, T. (2015, Nov, 2). *The future of career services*

- is now. Naceweb. <https://www.naceweb.org/career-development/trends-and-predictions/the-future-of-career-services-is-now/>
- Dey, F. and Cruzvergara, C.Y. (2014). Evolution of career services in higher education. *New Directions for Student Services*, 2014(148), 5-18. <https://doi.org/10.1002/ss.20105>
- Eraslan Çapan, B. ve Korkut Owen, F. (2020). FeTeMM öğrencilerinin kariyer seçme nedenleri, kariyer bilgi kaynakları ve ihtiyaçları. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(1), 1-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kpdd/issue/55521/672502>
- Garnesby, S. (2013). *Career Planning and Development: The Path towards Your Dream Job*. Create Space Independent Publishing Platform
- Gibson, R. L. & Mitchell, M. H. (2003). *Introduction to Guidance and Counselling*. (6th ed). Pearson Educational Inc.
- Gysbers, N. (2008). *Career guidance and counselling in primary and secondary educational settings in Athanasou*. Springer.
- Hooley, T., Hutchinson, J., & Watts, A. G. (2010). *Careering through the web: The potential of Web 2.0 and 3.0 technologies for career development and career support services*. Retrieved from UK Commission for Employment and Skills. Derby Openrepository. <http://derby.openrepository.com/derby/bitstream/10545/198269/1/careering-through-the-web.pdf>
- Hooley, T., Shepherd, C., & Dodd, V. (2015). *Get yourself connected: Conceptualising the role of digital Technologies in Norwegian career guidance*. Derby International Centre for Guidance Studies, University of Derby. <https://doi.org/10.48773/93y86>
- Hooley, T. (2020). *Online career information and career development*. Myfuture Insights Series. Education Services Australia.
- Karacan Özdemir, N., Kayabol Akçabozan, B., Erten Tatlı, C., Ayaz, A., Pişkin, M. (2019). Kariyer Yolculuğuna Işık Tutanlar. TÜBİTAK 4005 Projesi (ID=218B510) 02.05.2019-02.12.2019.
- Kettunen, J., Sampson Jr, J. P., & Vuorinen, R. (2015). Career practitioners' conceptions of competency for social media in career services. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(1), 43-56. <https://doi.org/10.1080/03069885.2014.939945>
- Kimiti, R. P. & Mwova, M. M. (2012). The Dilemma of Career Choice: A Case of Students of Kenyan secondary Schools. *Scholarly Journal for Interdisciplinary Studies*, 1(3), 357-368. <http://ir.mksu.ac.ke/bitstream/handle/123456780/4802/The%20dilemma%20of%20career%20choice.pdf?sequence=1>
- Lenz, J. G. & Sampson, J. P. (2008). *Career development and planning: A comprehensive Approach*. Cengage Learning Publishers.
- Levine, K. J., & Hoffner, C. A. (2006). Adolescents' conceptions of work: What is learned from different sources during anticipatory socialization? *Journal of Adolescent Research*, 21(6), 647-669. <https://doi.org/10.1177/0743558406293963>
- Makela, J. P. (2015). *Ethical use of social networking technologies in career services*. NCDA. http://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/110167
- Mihaela, A. N. & Cristina, G. I. (2015.) A researcho the educational counseling and career guidance in Romania. *European Scientific Journal*, 11(3), 1857 – 7881. <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/5042>
- National Career Development Association (NCDA). (2011). *National survey of working America*. NCDA. http://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/37267?ver=8026
- Niles, S G. & Harris-Bowlbey, J. (2013). *Career development interventions in the 21st century* (4. ed). Pearson.
- Patton, W., & McMahon, M. (2014). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice* (3rd Ed). Sense Publishers.
- Ponge, A. (2013). Graduate unemployment and unemployability in Kenya: Transforming university education to cope with market demands and the lessons for Africa. *International Journal of Social Sciences Tomorrow*, 2(3),1-12.

- Racho, I., Wambiya, P., Aloka, P. J. O & Raburu, P. (2014). The status of career awareness among selected Kenyan public secondary school students. *Journal of Educational and Social Research, 4*(6), 301-312. <http://dx.doi.org/10.5901/jesr.2014.v4n6p301>
- Sampson, J. P., Jr., Reardon, R. C., Peterson, G. W., & Lenz, J. L. (2004). *Career counseling and services: A cognitive information processing approach*. Wadsworth-Brooks/Cole
- Sampson, J.P., Osborn, D.S., Kettunen, J., Hou, P.C., Miller, A.K., Makela, J.P. (2018). The Validity of Social Media-Based Career Information. *The Career Development Quarterly, 66*(2), 121-134. <https://doi.org/10.1002/cdq.12127>
- Schaub, M. (2012). The profession of college career services delivery: what college counselors should know about career centers. *Journal of College Student Psychotherapy, 26*(3), 201-215. <https://doi.org/10.1080/87568225.2012.685854>
- Super, D. E. (1975). Career education and career guidance for the life span and for life roles. *Journal of Career Education, 2*(2), 2-9.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life space approach to career development. *Journal of Vocational Behaviour, 16*(3), 282-298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)
- Walsh, W.B. & Osipow, S.H. (2014). *Career decision making: Contemporary topics in vocational psychology series*. Taylor & Francis Publishers.
- Zunker, G.V. (2006). *Career counseling: A holistic approach*. Belmont. Thomson Brooks/Cole Publishing Company.

KARİYER PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞINDA GRUP REHBERLİĞİ UYGULAMALARI

Özlem ULAŞ KILIÇ¹

GİRİŞ

21. yüzyılda psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında önleyicilik ve gelişimsellik vurgusunun oldukça önemli olduğu görülmektedir (ASCA, 2012). Önceki yıllarda çare bulucu ve psikolojik danışmanın pozisyon yönelimli olduğu hizmetlerin daha yaygın olarak yer aldığı bilinirken, son yıllarda program yönelimli ve tüm öğrencilere ve bireylere yönelik önleyici ve geliştirici nitelikte hizmetlerin sunulmaya başlandığı görülmektedir (Walsh, Barrett ve DePaul, 2007). Önleyicilik ve geliştiricilik ile temel önleme çalışmalarının yapılması bir diğer anlatımla büyük gruplara ulaşılabilecek, pratik, ekonomik ve etkili yolların sağlanabilmesi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde önemli bir amaç haline gelmiştir (Korkut-Owen, 2015). Bu anlamda tüm bireylerin karar almaya katılmaları ve bütüncül bir şekilde gelişmelerini sağlayarak topluma katkı sağlamalarında, büyük gruplara sunulacak hizmetlerden olan grup rehberliği hizmetleri önemli gözükmemektedir (Erkan, 2018).

Grup rehberliği ile bireylerin farklı bakış açılarını fark etmeleri, tartışma ve karar alma süreçlerine katılmaları, bireysel düzeyde güçlenmeleri ve sosyal bağlarını güçlendirerek aidiyet duygusunun oluşması sağlanabilir (Myrick ve Myrick, 1990) ve bireyler yenilikçi ve yaratıcılık açısından cesaretlendirilebilir (Erkan, 2011). Grup rehberliği çalışmaları ile eğitim, çalışma gibi ortamlarda, öğrenme deneyimini geliştirmek ve bireyleri düşüncelerini ifade etmeye ve açık tartışmalara katılmaya teşvik etmek, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve farklı bakış açılarını daha geniş bir şekilde anlamalarına yardımcı olabilir (Nazlı, 2019). Bu anlamda birçok katkı sağlayacak olan grup rehberliği uygulamalarının kariyer gelişimine yansması, bireylerin kariyerlerini keşfetmelerine, planlamalarına ve ka-

¹ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD, ozlem.ulas@giresun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2757-7905

Cevap Anahtarı

Belirtilen yeterlik ölçülebilir ve somut bir hedef değildir. "Mutlu olmak" ifadesi muğlak olduğundan sonucunda kazanımın ulaşılabılır olup olmayacağı net bir şekilde ölçülemeyecektir.

Yeterlik beşinci sınıfların kariyer gelişim görevleri ile ilişkili olmadığından, bir ihtiyaca yönelik sunulmamıştır.

Süreç kısmı incelendiğinde, sürecin bir kısmı çember olacak şekilde dizayn edilmiştir. Bununla birlikte sınıf ortamı ve derslik mekan olarak belirlenmiştir. Sınıf ortamı açısından etkinliğin uygulanması problemlidir.

Uygulayıcıya notlar basamağı üzerine düşünülmemiştir. Bu nedenle uygulayıcıların nasıl bir hazırlığa sahip olmaları gerektiği net değildir.

Hedef kitlenin nasıl seçileceği ve hangi özelliklere ve büyüklüğe sahip hedef kitlede grup rehberliğinin uygulanabileceği açık bir şekilde ifade edilmemiştir

KAYNAKLAR

- Abdel Meguid, E., ve Collins, M. (2017). Students' perceptions of lecturing approaches: Traditional versus interactive teaching. *Advances in Medical Education and Practice*, 8, 229-241. <https://doi.org/10.2147/AMEPS131851>
- American School Counselor Association. (2012). *The ASCA National Model: A framework for school counseling programs*. Alexandria, VA: Author.
- Amundson, N. E., Poehnell, G., ve Pattern, M. (2005). *Mesleki Teleskop: Kendine ve etrafa bakmak, karar vermek* (Çev. F. Korkut Owen). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arı, A. (2011). Bloom'un gözden geçirilmiş bilişsel alan taksonomisinin Türkiye'de ve uluslararası alanda kabul görme durumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 749-772.
- Aryani, F., ve Bakhtiar, M. I. (2017). The Development of group guidance service model to increase the competence of counselor candidate. *GUIDENA: Jurnal Ilmu Pendidikan, Psikologi, Bimbingan dan Konseling*, 7(1), 121-129.
- Baker, S. B. ve Shawn, M. C. (1987). *Improving counseling through primary prevention*. Ohio: Merrill Publishing.
- Bolles, R. N. (2017). *Paraşütün ne renk?* (Çev. D. Boyraz). İstanbul: Sola Unitas.
- Brown, S. D., ve Ryan Krane, N. E. (2000). Four (or five) sessions and a cloud of dust: Old assumptions and new observations about career counseling. In S. D. Brown ve R. W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (pp. 740-766). Hoboken, NJ: John Wiley ve Sons Inc.
- Capuzzi, D. ve Gross, D. R. (2014). Prevention: An overview. In D. Capuzzi ve D. R. Gross (eds.), *Youth at risk: A prevention resource for counselors, teachers and parents* (pp. 22-43). Alexandria, VA: APA.
- Conyne, R. K. (1997). Educating students in preventive counseling. *Counselor Education and Supervision*, 36(4), 259-270.
- Demirel, Ö. (2008). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erkan, S. (2006). *Örnek grup rehberliği etkinlikleri* (Geliştirilmiş 8. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erkan, S. (2011). *Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik programlarının hazırlanması*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Erkan, S. (2018). *Rehberlikte program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gibson, D. M. (2005). The use of genograms in career counseling with elementary, middle, and high school students. *The Career Development Quarterly*, 53(4), 353-362. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00666.x>
- Ginzberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S., ve Herma, J. L. (1952). *Occupational choice: An approach to a general theory*. New York: Colombia University Press.
- Gysbers, N. C., Lapan, R. T., ve Blair, M. (1999). Closing in the on the statewide implementation of a comprehensive guidance program model. *Professional School Counseling*, 2(5), 357-366.
- Gysbers, N. C., Stanley, J. B., Kosteck-Bunch, L., Magnuson, C. S., ve Starr, M. F. (2011). *Missouri Comprehensive Guidance and Counseling Program: A manual for program development, implementation, evaluation and enhancement*. <https://www.missouricareereducation.org/doc/guidemanual/Manual.pdf> adresinden alınmıştır.
- Hatch, T. (2014). *The use of data in school counseling: Hatching results for sstudents, programs and the profession*. Corwin Press.
- Imamoglu, E. O., Küller, R., Imamoglu, V., ve Küller, M. (1993). The social psychological worlds of Swedes and Turks in and around retirement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 24(1), 26-41. <https://doi.org/10.1177/0022022193241002>
- Karacaoğlu, Ö. C. (2011). *Online eğitimde program geliştirme*. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık.
- Kivlighan Jr, D. M. (1990). Career group therapy. *The Counseling Psychologist*, 18(1), 64-79. <https://doi.org/10.1177/0011000090181003>
- Korkut-Owen, F. (2015). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma* (Geliştirilmiş 4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkut-Owen, F. Mutlu, T., Arıcı Şahin, F. ve Demirtaş Zorbaz, S. (2015). *Kariyer Yelkenlisi Modeli: Kendilerine uygun limanı arayanlar için çalışma elkitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri (2023). *Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılan formlar ve ölçme araçları*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/2023_05/18174402_RYBA_FORM_OYrenci_Ylkokul.pdf
- MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (t.y.) *Okul öncesi sınıf rehberlik etkinlikleri: Cilt 1*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/2021_09/03105548_Okul_Oncesi_SYn-Yf_Rehberlik_Etkinlikleri.pdf adresinden erişilmiştir.
- Myrick, R. D., ve Myrick, L. S. (1990). *The teacher advisor program: An innovative approach to school guidance*. Ann Arbor: ERIC Caps Counseling and Personnel Services Clearinghouse.
- Nazlı, S. (2019). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Niles, S. G. ve Harris-Bowlbey J. (2013). *Career development interventions in the 21st century*. (Çeviri Ed. F. Korkut Owen). Ankara: Nobel Yayınları.
- Nizami, R. (2020). *Group guidance and group counseling*. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.32969.98406> adresinden erişilmiştir.
- Pişkin, M. ve Ulaş Kılıç, Ö. (2023). *Lise öğrencileri için kariyer gelişimi ve planlama psikoeğitim programı*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/2023_03/24141743_9_ve_10_SINIFLAR_ICIN_KARIYER_DESTEKLEME_PROGRAMI.pdf adresinden erişilmiştir.
- Polmantiier, P.C., ve Clark, G. E. (1951). Group procedures in guidance in secondary schools. *Occupations: The Vocational Guidance Journal*, 29(7), 492-496. <https://doi.org/10.1002/j.2164-5892.1951.tb02529.x>
- Ruja, D. H. (1951). Psychotherapy in Adult Education. *Adult Education*, 1(6), 234-237. <https://doi.org/10.1177/074171365100100607>
- Sandler, I. (1997). Meta-analysis of primary prevention programs for children and adolescents: Introduction to the special issue. *American Journal of Community Psychology*, 25(2), 111-127. <https://doi.org/10.1023/A%3A1024602009808>
- Schmidt, J. J. (2015). *Counseling in schools comprehensive programs of responsive services for all students* (6. Ed.). Boston: Pearson.

- Stone, C., ve Dahir, C. (2016). *The transformed school counselor* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Brooks-Cole.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, ve L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197–261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Variş, V. (1997). *Eğitimde program geliştirme, teoriler teknikler*. Ankara: Alkim Kitapçılık.
- Walsh, M. E., Barrett, J. G., ve DePaul, J. (2007). Day to day activities of school counselors: Alignment with new directions in the field and the ASCA national model. *Professional School Counseling, 10*, 370-378. <https://doi.org/10.1177/2156759X0701000410>
- Wilson, M. (1950). Dynamics of a Residence Hall Program. *Occupations: The Vocational Guidance Journal, 29*(2), 116-122. <https://doi.org/10.1002/j.2164-5892.1950.tb00883.x>
- World Health Organization. (2000). *Needs assessment*. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/substance-use/who-msd-msb-00-2d.pdf?sfvrsn=b95fd870_2 adresinden erişilmiştir.

AİLE TEMELLİ KARIYER MÜDAHALELERİ

Erkan IŞIK¹

| GİRİŞ

Kariyer kararları, bireylerin hayatlarında verdikleri en kritik kararların başında gelmektedir. Bu kritik karar süreci, sadece bireyin mesleki hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda bu hedeflere ulaşırken çeşitli dış etkenleri anlamayı ve yönetmeyi de içerir. Bu dış etkenlerden biri de aile dinamikleridir ve özellikle daha toplulukçu kültürlerde kariyer karar süreçlerinde aileler en önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bireylerin kariyer süreçlerinde ailelerini de sürece dahil edebilmeleri ve onların desteklerini alabilmeleri önemli bir hedeftir.

Her birey, ailesinin içinde büyürken, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin bir parçası olur. Bu etkileşimler, bireyin değerleri, inançları ve hayata bakış açısı üzerinde önemli bir iz bırakır. Kariyer seçimleri, genellikle aile dinamiklerinden ve aile üyelerinin beklentilerinden etkilenir. Bir gencin, yetişkinlik dönemine geçiş yaparken ailesiyle kurduğu iletişim ve bu iletişimin niteliği, kariyer yolculuğunun belirleyici bir unsurdur. Bu açıdan, özellikle kariyer kararları açısından kritik dönemlerde ailelerle yaşanabilecek çatışmaların daha kolay çözülebilmesi, bu kritik süreçlerden öncesinde uygulanabilecek kariyer müdahaleleri ile mümkün olabilecektir. Bu müdahaleler sayesinde bireylerin kariyer süreçlerinde ailelerini bir engelden çok bir destek kaynağı olarak algılama olasılıkları artabilecektir.

“Aile Temelli Kariyer Müdahaleleri” başlığı altında ele alacağımız bu bölümde, bireylerin kariyer süreçlerine ailelerini dahil edebilmelerini, ailelerinin desteklerini alabilmelerini ve kariyer süreçlerinde aileleriyle iş birliği içerisinde çalışabilmelerini

¹ Prof. Dr., Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, erkan.isik@gidatarim.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0373-120X

SONUÇ

Bu bölümün yazılmasındaki temel amaç, çocuklarının kariyer gelişim süreçlerinde birçok etkisi olan ebeveynleri çocuklarının kariyer süreçlerine dahil edebilecek, çocuklarının kariyer süreçlerinde bir engelden çok bir destek kaynağı olarak algılanabilmelerini kolaylaştırabilecek, ebeveyn ve çocuklar arasında çatışmaya sebep olabilen kariyer problemleriyle başa çıkabilmelerini kolaylaştırabilecek örneklerle ve uygulamalara yer vermektir. Bu amaçla öğrencilerin aileleri ile uygulayarak daha sonra okul ortamında ilgili uzmanlarla üzerinde çalışabilecekleri etkinlik örnekleri ve doğrudan ailelerle yapılabilecek çalışma örneklerine yer verilmiştir. Öğrencilerin kariyer gelişim süreçlerine destek olunabilmesi ve bu süreçlerinde aileleri ile iş birliği içerisinde çalışabilmeleri adına, bu bölümde paylaşılan bilgilerin alan uygulayıcıları ve araştırmacılarına faydalı olmasını dilerim.

KAYNAKLAR

- Fouad, N.A., Kim, S., Ghosh, A., Chang, W., & Figueiredo, C. (2016). Family influence on career decision making: Validation in India and the United States. *Journal of Career Assessment, 24*, 197–212. <https://doi.org/10.1177/1069072714565782>
- Greenough, D. (1976). *Parent counseling—A guidance function*. Waverly, IA: Waverly Shellrock High School. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 124 841)
- Işık, E. (2015). Üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için kariyer kararı verme yetkinliği programı. R. Özyürek (Ed), *Çocuk, Ergen ve Genç Yetişkinler için Kariyer Rehberliği Programları Dizisi*. Nobel Yayıncılık.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1994). Constructive conflict in the schools. *Journal of Social Issues, 50*(1), 117–137. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb02401.x>
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2006). Peace education for consensual peace: The essential role of conflict resolution. *Journal of Peace Education, 3*(2), 147–174. <https://doi.org/10.1080/17400200600874792>
- Joseph, L. L. (2012). *The impact of family influence and involvement on career development*. [Doctoral dissertation, University of Central Florida]. Electronic Theses and Dissertations. 2210. <https://stars.library.ucf.edu/etd/2210>
- Kırdök, O., Siyez, D. M., Işık, E., Yıldırım, A. (2022). *Okulda bireysel kariyer psikolojik danışmanlığı el kitabı*. Sude Ajans.
- Killam, W. K., Degges-White, S., & Michel, R. E. (Eds.). (2016). *Career counseling interventions: Practice with diverse clients*. Springer Publishing Company.
- Kim, S., Ahn, T., & Fouad, N. (2016). Family influence on Korean students' career decisions: A social cognitive perspective. *Journal of Career Assessment, 24*, 513–526. <https://doi.org/10.1177/1069072715599403>
- Qi, Y., Liu, Y., Huang, B., Xie, S., Liu, J., & Si, J. (2023). How Important Are Parental Career Expectations? A Subtle and Long-Term Influence on Adolescents' Career Aspirations. *Journal of Youth and Adolescence*, Advanced online publication. <https://doi.org/10.1007/s10964-023-01917-0>
- Palmer, S., & Cochran, L. (1988). Parents as agents of career development. *Journal of Counseling Psychology, 35*(1), 71–76. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.35.1.71>
- Perry, N., & VanZandt, Z. (2006a). *Exploring future options: A career development curriculum for middle school students*. IDEA.
- Perry, N., & VanZandt, Z. (2006b). *Focus on the future: A career development curriculum for secondary school students*. IDEA
- Sawitri, D. R., Creed, P. A., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2015). Longitudinal relations of parental influ-

- ences and adolescent career aspirations and actions in a collectivist society. *Journal of Research on Adolescence*, 25(3), 551–563. <https://doi.org/10.1111/jora.12145>
- Semple, S., Paris, M., & Howieson, C. (2002). Longitudinal study of young people: Their career aspirations and decision-making. A report commissioned by Ayrshire Careers Partnership Ltd.
- Sharf, R.S. (2017). *Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması* (F. Bacanlı ve K. Öztemel, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Young, R. A., Friesen, J. D., & Pearson, H. M. (1988). Activities and interpersonal relations as dimensions of parental behavior in the career development of adolescents. *Youth & Society*, 20(1), 29–45. <https://doi.org/10.1177/0044118X88020001002>
- Young, R. A., & Friesen, J. D. (1992). The intentions of parents in influencing the career development of their children. *The Career Development Quarterly*, 40(3), 198–206. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1992.tb00326.x>
- Young, R. A., Valach, L., Ball, J., Paseluikho, M. A., Wong, Y. S., DeVries, R. J., McLean, H., & Turkel, H. (2001). Career development in adolescence as a family project. *Journal of Counseling Psychology*, 48(2), 190–202. <https://doi.org/10.1037/00220167.48.2.190>
- Young, R. A., Marshall, S., Domene, J. F., Arato-Bolivar, J., Hayoun, R., Marshall, E., ... & Valach, L. (2006). Relationships, communication, and career in the parent–adolescent projects of families with and without challenges. *Journal of Vocational Behavior*, 68(1), 1–23. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2005.05.001>

KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI UYGULAMALARINDA SÜPERVİZYON

Yağmur SOYLU¹

| GİRİŞ

Psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon oldukça önemli bir başlık olarak dikkati çekmektedir. Bireyle psikolojik danışma uygulaması, grupta psikolojik danışma uygulaması, okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamaları ve mesleki rehberlik uygulamaları gibi psikolojik danışman adaylarının alanla ilgili çeşitli uygulamalar yaptıkları dersler bulunmaktadır. Bu derslere ek olarak lisans ya da lisansüstü programlardan mezun olduktan sonra farklı kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlar uygulamalar yapmaya devam etmektedirler. Psikolojik danışmanlık alanının uygulamalı doğası sebebiyle süpervizyon bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde öncelikle kısa bir şekilde CACREP standartları, daha sonra bu standartlardan yola çıkılarak kariyer psikolojik danışmanlığı yeterlilikleri ve kariyer psikolojik danışmanlığı yeterliliği olarak süpervizyon başlıkları açıklanmaktadır. Kariyer psikolojik danışmanlığı yeterliliği olarak süpervizyon başlığı altında süpervizyon, süpervizör yeterlilikleri ve özellikleri, kariyer psikolojik danışmanlığında süpervizyon başlıkları ele alınmaktadır.

| CACREP STANDARTLARI

Psikolojik Danışmanlık ve İlgili Programların Akreditasyon Konseyi (The Council for Accreditation of Counseling and Related Programs - CACREP) (2016) tarafından psikolojik danışmanlık mesleğini güçlendirmek amacıyla standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar, psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin güçlü ve profesyonel

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., yagmur.soylu@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5562-6233

- Yılmaz, O. (2022). Kariyer psikolojik danışmanlığı yeterlilikleri. Bacanlı, F. ve Büyükgöze Kavas, A. (Ed.), Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller içinde (ss. 435-456). Ankara: PEGEM Akademi.
- Özyürek, R. (2009). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ve öğrencilere sağlanan süpervizyon olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 54-63.

Film, Dizi ve Podcastler

- The Psychology of Career Decisions | Sharon Belden Castonguay | TEDxWesleyanU
- Psikolojik Danışman Eğitimi, Süpervizyonu ve Akreditasyonu Sempozyumu
- https://www.youtube.com/watch?v=XIYfM_RfOGU

Envanterler

- Counseling Interview Rating Form (Russell-Chapin ve Sherman, 2000)
- Psikolojik Danışma Oturumu Değerlendirme Formu (Meydan, 2014)
- The Supervision Guide (Tangen, Bordes ve Fickling, 2019)
- Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlilikleri Ölçeği (Özer ve İlhan, 2014)
- Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz Yeterlik Ölçeği (Başaran, 2023; Büyükgöze Kavas, Şanlı ve İslam, 2021)
- Süpervizyon Memnuniyet Ölçeği (Meydan ve Sağkal, 2022)
- Süpervizyon Çalışma Uyumu Envanteri Kısa Formu (Sabella, Schultz ve Landon, 2020; Meydan ve Sağkal, 2022)
- Süpervizörlük Tarzları Envanteri (Atik, 2017; Friedlander ve Ward, 1984)

KAYNAKLAR

- Aladağ, M. ve Kemer, G. (2016). Clinical supervision: An emerging counseling specialty in Turkey. *The Clinical Supervisor*, 35(2), 175-191. Doi: 10.1080/07325223.2016.1223775
- American Counseling Association (ACA) (1990). Standards for counseling supervisors. *Journal of Counseling & Development*, 69(1), 30-32.
- Bernard, J. M. ve Goodyear, R. K. (2004). *The fundamentals of clinical supervision* (3rd ed.). Boston: Pearson Education Inc.
- Borders, L. D. (1994). The good supervisor. ERIC Digest. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED372350.pdf> adresinden alınmıştır.
- Borders, L. D. (2010). Principles of best practices for clinical supervisor training programs. In J. R. Culbreth and L. L. Brown (Eds.), *State of the art in clinical supervision* (pp. 127-150). New York: Routledge.
- Borders, L. D. ve Brown, L. L. (2022). *The new handbook of counseling supervision*. New York: Routledge.
- Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP) (2016). 2016 CACREP Standarts.
- Dye, H.A., & Borders, L.D. (1990). Counseling supervisors: Standards for preparation and practice. *Journal of Counseling and Development*, 69, 27-32.

- Engels, D. W. (1994). *The professional practice of career counseling and consultation: A resource document* (2nd ed.). Virginia: National Career Development Association.
- Erkan Atik, Z., Arıcı, F., & Ergene, T. (2014). Süpervizyon modelleri ve modellere ilişkin değerlendirmeler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(42).
- Hall, M. E., & LaCroix, J. (2015). Clinical career supervision in independent practice: A counselor-and supervisor-learning system perspective. *Australian Journal of Career Development*, 24(3), 136-140.
- Kağnıcı, Y. (2015). *Çokkültürlü süpervizyon ve çokkültürlü süpervizyon yeterlikleri*. 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Mersin.
- Karacan Özdemir, N. (2020). A creative method for career supervision: Therapeutic associative cards. *Australian Journal of Career Development*, 29(2), 144-150.
- Kennard, B. D., Stewart, S. M. ve Gluck, M. R. (1987). The supervision relationship: Variables contributing to positive versus negative experiences. *Professional Psychology: Research and Practice*, 18(2), 172-175.
- Lombardo, J. P. (2007). *Critical competencies for career counsellor supervision* [Unpublished dissertation]. Marquette University.
- Meydan, B. (2014). Psikolojik danışma uygulamalarına yönelik bir süpervizyon modeli: Mikro beceri süpervizyon modeli. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 358-374.
- Meydan, B., & Kağnıcı, D. Y. (2018). Çokkültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(51), 2-28.
- Meydan, B., & Koçyiğit-Özyiğit, M. (2016). Süpervizyon ilişkisi: Psikolojik danışma süpervizyonunda kritik bir öge. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 225-257.
- Nicoleta, L. (2015). Supervision in Career Counseling—theoretical framework and practical benefits. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 1094-1101.
- Niles, S. G. ve Harris-Bowlsbey, J. (2014). *Career development interventions in the 21st century* (Fourth Ed.). London: Pearson Education Limited.
- O'Brien, K. M., & Heppner, M. J. (1996). Applying social cognitive theory to training career counselors. *The Career Development Quarterly*, 44, 367-377. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1996.tb00452.x>
- Özyürek, R. (2009). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ve öğrencilere sağlanan süpervizyon olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 54-63.
- Patton, W., & McMahon, M. (2006). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice*. Sense Publishers.
- Rhinehart, A. J. (2015). *Lived experiences of beginning counselors in harmful supervision* (Unpublished doctoral dissertation). University of Tennessee, Knoxville.
- Russell-Chapin, L. A. ve Ivey, A. E. (2004a). *Your supervised practicum and internship: Field resources for turning theory into action*. Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole.
- Russell-Chapin, L. A. ve Ivey, A. E. (2004b). Microcounseling supervision model: An innovative integrated supervision model. *Canadian Journal of Counselling*, 38(3), 165- 176.
- Russell-Chapin, L. A. ve Sherman, N. E. (2000). The counselling interview rating form: A teaching and evaluation tool for counsellor education. *British Journal of Guidance & Counselling*, 28(1), 115-124.
- Siviş-Çetinkaya, R., & Karairmak, Ö. (2012). Supervision in counselor education. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(37), 107-121.
- Szilagyı, A. A-M. (2008). *Career consultant' handbook*. European Institute Publishing House, İasi.
- Yılmaz, O. (2022). Kariyer psikolojik danışmanlığı yeterlilikleri. Bacanlı, F. ve Büyükgoze Kavas, A. (Ed.), *Kariyer psikolojik danışmasında çağdaş kuramlar, yaklaşımlar ve modeller* içinde (ss. 435-456). Ankara: PEGEM Akademi.

KARIYER PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI UYGULAMALARINDA ETİK

Olca YILMAZ¹

| GİRİŞ

Psikolojik danışmanlar oturumlar boyunca sıklıkla danışanlarının iyilik hallerine etki edebilecek, etik sonuçlar meydana getirebilecek önemli kararlarla karşı karşıya kalırlar ve bu nedenle şu türden soruları sorabilirler: Bu danışımın çıkarına mı? Bu durumda hangi testi kullanmalıyım? Bu müdahale stratejisi uygun mu? Bu web sitesindeki bilgiler doğru mu? Başkalarıyla görüşmek için danışanın onayını almalı mıyım? Bu vakayı ele almak için gerekli eğitime sahip miyim? Bu sorular psikolojik danışmanların uygun materyaller, teknikler ve danışmanlık yeterlilikleri konusundaki endişelerinin doğasını göstermektedir. Bununla birlikte, son otuz yılda ortaya çıkan ve psikolojik danışmanların etik standartlarda belirtilen sınırları tam olarak kavraması ihtiyacını vurgulayan çok daha fazla etik sorun vardır (Welfel, 2002) ve sayılan sorular sayıca artmakta ve çeşitlenmektedir.

Doğası gereği etik sorunlara duyarlı olan psikolojik danışma süreci, söz konusu uygulamalar kariyer danışmanlığı olunca ilave sorunları da beraberinde getirme riski taşımaktadır. Kariyer danışmanlarının, etik açıdan sorgulanabilir davranışlarda bulunabileceği aşağıdakilere benzer durumlar olabilmektedir (Herlihy ve Corey, 2015):

- » Kariyer danışmanın duygusal veya mali ihtiyaçlarını karşılamak için danışma oturumlarının sayısını uzatması
- » Bir danışana, öğrenciye veya süpervizyon alan kişiye karşıt aktarım tepkilerinin farkında olmamak ve bu nedenle istemeden işbirlikçi olmayan davranışları artırmak ve büyümeyi engellemek

¹ Dr. Öğr.Üyesi, TED Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., olca.yilmaz@tedu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4740-3782

süreçler içerisinde başarısız olma kaygısı veya aksine mesleğin etkisinin büyüleyici gücü ile gözden kaçırılmaktadır. Öyle ki oturumlar danışanın iyilik halini geliştirmek ve davranışsal amacını gerçekleştirmekten uzaklaşabilmekte, zaman zaman kariyer danışmanının veya psikolojik danışman adayının istemeyerek veya farkında olmayarak da olsa kendi iyilik halini önceliklendirmesine kadar gidilebilmektedir. Unutulmamalıdır ki etkili bir kariyer danışmanı yine etik bir ilke olan uygulayıcı yeterliğinden daha fazla özellik taşımalı ve uygulamalarında öncelikli olarak “zarar verme!” prensibine uygun değerlendirme ve müdahale yöntemleri kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- American Counseling Association. (2003). *Code of ethics and standards of practice*. Alexandria, VA: Author.
- Bond, T. (2000). *Standards and ethics for counselling in action (2nd ed.)*. London: Sage.
- Cook, E. P., Heppner, M. J. ve O'Brien, K. M. (2002). Career development of women of color and White women: Assumptions, conceptualization, and intervention from an ecological perspective. *The Career Development Quarterly*, 50, 291–305.
- Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (2016). *CACREP Standards*. Erişim adresi: <https://www.cacrep.org/>
- Corey, G., Corey, M. S., Corey, C. ve Callanan, P. (2015). *Issues and ethics in the helping professions (9th ed.)*. Belmont, CA: Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Debatin, B., Lovejoy, J. P., Horn, A. K., & Hughes, B. N. (2009). Facebook and online privacy: Attitudes, behaviors, and unintended consequences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 15(1), 83-108.
- DiLillo, D. ve Gale, E. B. (2011). To Google or not to Google: Graduate students' use of the Internet to access personal information about clients. *Training and Education in Professional Psychology*, 5(3), 160-166.
- Dorn, F. J. (1992). Occupational wellness: The integration of career identity and personal identity. *Journal of Counseling & Development*, 71, 176–178.
- Dugger, S.M. (2016). *Foundations of career counseling: A case-based approach*. US: Pearson Education, Inc.
- European Union. (2009). *Professionalising career guidance: Practitioner competences and qualification routes in Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Erişim adresi: https://www.cedefop.europa.eu/files/5193_en.pdf
- Evans, K. (2008). *Gaining cultural competence in career counseling*. Boston : Lahaska Press.
- Fisher, C. B. ve Oransky, M. (2008). Informed consent to psychotherapy: Protecting the dignity and respecting the autonomy of patients. *Journal of Clinical Psychology: In Session*, 64, 576–588.
- Flores, L. Y. (2007). Introduction to a special issue. *Journal of Career Development*, 34, 3–4.
- Flores, L. Y. ve Heppner, M. J. (2002). Multicultural career counseling: Ten essentials for training. *Journal of career development*, 28(3), 181-202.
- Fouad, N. A. ve Bingham, R. P. (1995). Career counseling with racial and ethnic minorities. W. B. Walsh ve S. H. Osipow (Eds.), *Handbook of vocational psychology: Theory, research, and practice (2. Bs.)* içinde (ss. 331–365). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Glossoff, H. L., Herlihy, B. ve Spence, B. (2000). Privileged communication in the counselor–client relationship. *Journal of Counseling & Development*, 78, 454–462 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.1556-6676.2000.tb01929.x/> abstract John Wiley & Sons.
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J. ve Johnston, J. A. (2003). *Career counseling: Process, issues, and techniques (2nd Ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.

- Handelsman, M. M. (2001). Accurate and effective informed consent. In E. R. Welfel ve R. E. Engersoll (Eds.), *The mental health desk reference* (pp. 453–458). New York: Wiley.
- Haberstroh, S. (2009). Strategies and resources for conducting online counseling. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 37(2), 1–20.
- Herlihy, B. ve Corey, G. (2015). *ACA ethical standards casebook (7th. Ed.)*. VA: John Wiley & Sons.
- International Association for Educational and Vocational Guidance. (2003). *International competencies for educational and vocational guidance practitioners*. Bern, Switzerland: Author.
- Kidd, J. M. (2006). *Understanding career counselling: Theory, research and practice*. London: Sage.
- Lent, R. E. ve Brown, S. D. (2013). Understanding and facilitating career development in the 21st century. S. D. Brown ve R. W. Lent (Ed.), *Career development and counseling* içinde (ss. 1–26). NJ: Wiley.
- Maheu, M. M., Pulier, M. L., McMenemy, J. P. ve Posen, L. (2012). Future of telepsychology, telehealth, and various technologies in psychological research and practice. *Professional Psychotherapy: Research and Practice*, 43(6), 613–621.
- Margolin, G., Chien, D., & Duman, S. E. (2005). Ethical issues in couple and family research. *Journal of Family Psychology*, 19, 157–167.
- McLeod, J. (2003). *Introduction to counselling*. Buckingham: Open University Press.
- McMahon, M. ve Patton, W. (2002). *Supervision in the helping professions: A practical approach*. N.S.W.: Pearson Education.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2017). *Kariyer Psikolojik Danışmanı Seviye 7 Ulusal Meslek Standardı*. Erişim adresi: https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_revizyon&task=indir&id=4&standart_id=3091
- National Career Development Association. (2009, Güncelleme 2020). *Minimum Competencies for Multicultural Career Counseling and Development*. Erişim adresi: https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/26627
- NCDA (2015). *Code of Ethics*. https://www.ncda.org/aws/NCDA/asset_manager/get_file/3395
- Network for Innovation in Career Guidance and Counselling in Europe. (2016). European competence standards for the academic training of career practitioners. *NICE Handbook Vol. II*. Erişim adresi: https://nice-network.eu/cm4all/uproc.php/0/Publications/NICE%20Handbook%20II%20Open%20Access.pdf?cdp=a&_id=174ca20ed1a
- O'Brien, K. M., Heppner, M. J., Flores, L. Y. ve Bikos, L. H. (1997). The career counseling self-efficacy scale: Instrument development and training applications. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 20–31.
- Offer, M. (1997). *Supporting careers guidance in an information society*. Dublin: National Centre for Guidance in Education.
- Offer, M. (2000). *Careers professionals' guide to the internet*. Richmond: Trotman.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Ankara: Nobel.
- Pope, K.S. (1991). Dual relationships in psychotherapy. *Ethics and Behavior*, 1, 21–34.
- Pope, K. S. ve Vasquez, M. J. (2007). *Ethics in psychotherapy and counseling: A practical guide (3rd. Ed.)*. CA: John Wiley & Sons.
- Remley, T. P. ve Herlihy, B. (2016). *Ethical, legal, and professional issues in counseling (5th. Ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Sametz, R. R. ve Joseph, M. A. M. (2021). *Career counseling: A holistic view of lifespan and special populations*. San Diego: Cognella.
- Türk PDR Derneği (2021). *Psikolojik Danışma Etik Kodları*. Ankara: Türk PDR Derneği Yayınları.
- Van Hoose, W. H. ve Paradise, L. V. (1979). *Ethics in counseling and psychotherapy: Perspectives in issues and decision making*. USA: Carroll Press.
- Vespa, K. M., Fitzpatrick, M. E., Fouad, N. A., Kantamneni, N. ve Chen, Y. L. (2010). Multicultural career counseling: A national survey of competencies and practices. *The Career Development Quarterly*, 59(1), 54–71.
- Welfel, E. R. (2002). *Ethics counseling psychotherapy (2nd ed.)*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Welfel, E. R. (2013). *Ethics in counseling and psychotherapy: Standards, research, and emerging issues (5th ed.)*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Young, R. A. ve Domene, J. F. (2012). Creating a research agenda in career counselling: The place of action theory. *British Journal of Guidance and Counselling*, 40(1), 15–30.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A holistic approach*. Thomson Brooks/Cole.